Constantin Iencica

DASCĂLI ȘI ELEVI

CLUJ
Editura revistei "Satul și Școala"
1933

CONSTANTIN IENCICA
DASCĂLI ȘI ELEVI (ANTOLOGIE)
CLUJ, 1932

Prefață.

În 1928 am publicat antologia „LUMINATORII SATELOR" ca îndemn pentru tinerii învățători ca să îndrăgească viața de la țară.

Legând firul de atunci, continui astăzi dând în aceasta antologie pagini din opera scriitorilor noștri, cari au proslăvit munca dascălilor și au descris emoțiile sufletești ale elevilor și drumul lor pentru agonisirea merindei sufletești.

Și aceste pagini sunt închinate tot tinerei generații de învățători, care cu toate vicisitudinile vremurilor de astăzi, trebuie să aibă încredere în rostul lor și într-un viitor mai bun, atât al poporului nostru cât și al omenirii întregi.

Antologia aceasta este un omagiu da recunoștință față de scriitorii cari i-au îndreptat gândul spre umilii muncitori de la catedră.

C. I.

DASCĂLII

Unitatea națională, închegarea noastră a tuturor într-o singură așezare de stat, nu e desigur rodul unei epoci, nici rezultanta unei singure străduințe. ca într-o minunată urnă, în care s-a strâns cenușa tuturor visurilor de demult, în unirea noastră s-au frământat cu lacrimi și sânge îndemnurile atâtor generații și atâtor tagme de oameni.

În această armată de veacuri însă, dascălii, socot eu, au fost avantgarda.

Făclia lor a luminat înainte și a deschis drumurile. Tot veacul al nouăsprezecelea, care înseamnă ridicarea noastră deasupra instinctului de conservare și formularea unei doctrine de independență națională, dascălii au răspândit prin munca lor abecedarul politic al românismului. Neatârnarea neamului, deci, s-a propagat paralel cu toate atributele logice ale culturii și biruința noastră s-a încadrat astfel în preceptele firești ale civilizației.

Astăzi, când suntem una, trebuie să punem în valoare energiile latente ale onestei țări și să completăm universalitatea cu specificul nostru. E o operă grea de răscolire în adâncuri care ne așteaptă. Cine să coboare acolo, să desțelenească țarina milenară și să scoată la lumină din culcușul ei ancestral taina noastră?

Cine?

Eu zic: tot dascălii!

Ei care au netezit cărările spre România Mare, ei să aprindă farul și pentru România nouă…

Octavian Goga

“DOMNU” BUSUIOC

I.

Cel dintâi învățător al meu, care a început a-mi deschide inteligența și a-mi înflori sufletul, a fost „domnu’” Mihai Busuioc, în Pașcani, pe la 1888. A fost un om cuminte și modest, De mult doarme în țintirimul locului, aproape de părinții mei.

Nu înțeleg (aș putea zice mai degrabă că înțeleg), de ce ființa lui fină apare de câtva timp în aureolă. Mi-l evoc necontenit. E mai mult o întruchipare morală de muncă și de jertfă. Noi copiii — atunci – niciodată nu ni l-am închipuit primind hani pentru oficiul lui. Nimic în atitudinea lui nu accentua asupra contingențelor materiale. În toate ale lui era grijă de instrucția noastră, mai ales de sufletul nostru; în glasul lui vibra trecutul și se schița, cu accente profetice, viitorul; el mi-a interpretat întâi pe Creangă, deci el m-a învățat să ascult glasul acestui pământ. Mulți nu l-au înțeles; eu am avut urechi de auzit și încă azi nu-l pot uita.

Din cât mi-am dat seamă, căci l-am revăzut de multe ori mai târziu, programele analitice n-au fost pentru el niciodată un sprijin ori o piedică. Manualele erau indiferente; știu că aveam gramatici, istorii și aritmetici diferite; numai „Cetirea” „Asociților” era aceeași. Stocul nostru de poezii și de lecturi era îmbogățit de biblioteca lui particulară. Sistemul lui pedagogic era dintre cele mai firești și-mi închipui că nu-l argumentase nici într-un seminar și nu-l valorificase nici prin vreo diplomă deosebită.

Interesul, în primul rând, era să nu-l cunoaștem noi sub aspectul de învățător năcăjit. Trebuia să fie, cum a și fost, cel mai de seamă ți mai minunat om din câți există.

Într-o cameră lungă, care atunci mi se părea foarte mare, erau adunate toate clasele școlii primare dela Pașcani. Cei mici, bucherii, înainte, aproape de catedră; cei de-a patra și de-a cincea la fund. După cum era împrejurarea și nevoia, “domnu’” Busuioc ținea lecție directă c-o clasă, pe când celelalte se îndeletniceau cu lucrări scrise. Urechea lui era atentă în față; ochiul lui veghea până în fund.

În recreații, figura lui blândă și impozantă ora totdeauna în preajma noastră. Monitorii trebuiau să-i dea socoteală de purtarea elevilor pe drum, până acasă. La un kilometru de școală, amenințat de un camarad mai mare și împins în șanț, Ciomârtan Dumitru s strigat în chip firesc: Dom’ Busuioc! - și agresorul s-a retras precipitat.

Duminicile, sărbătorii naționale, premiile, — ce zile neuitate.

Din această școala mi-au rămas până astăzi regulile de gramatici și de aritmetică, pe care le-am memorizat. Știu că astăzi metoda aceasta este perimată; însă nu mă sfiesc să declar că memorizarea este sistema cea mai infailibilă a primilor ani de învățământ. Gramatica în toate amănuntele și finețele ei, cu declinări, conjugări, verbe neregulate; aritmetica până la regula de dobândă și de asociație, — cu numerale ordinare, zecimale și complexe, mi-au rămas în reguli, formule și scheme.

Am analizat fraze de felul acesta: „Vodă va și Hăncu ba”; „doream să te mai văd

în Maiu"; „capra sare-n piatră, piatra crapă-n patru", etc.

Știam că dacă un examinator, la concurs, ne prezintă un ceas, ori un condei, cu vorbele: Na! ce-i asta? – noi trebuie să răspundem: „verb neregulat" — căci e vorba de „na!" nu de ceas. Ortografia, punctuația și toate ale gramaticii și ale sintaxei nu erau uitate.

Probleme bizare, jocuri de numere ni le însușeam în taină, ca să punem în uimire pe alți copii, de la alte școli.

Vă mărturisesc, pe cinste, că toate aceste lucruri s-au făcut în bănci, în contact direct cu „domnu'" Busuioc, și că nu-mi aduc aminte să fi lucrat teme și probleme acasă.

Ah! vremea liberă, cât de frumos și bine am petrecut-o!, în ce expediții la Siret, în ce partide de oină pe maidanuri ! Ce copilărie — liberă și bogată. Și ce plăcere ca să mă întorc toamna — la 1 Septembrie — la școală. (Noi, cei rurali, eram mai favorizați; căci școlile urbane se deschideau la 15 August). Ce părere de rău când am isprăvit și urma să ne despărțim de învățătorul nostru. Ne-a urmărit și ne-a asistat cu grijă la concursuri. S-a bucurat de succesele noastre. S-a bucurat din nou când veneam să-l vedem îi vacanțe, din ce în ce mai melancolic, mai bătrân și mal împovărat de grijile vieții.

Târziu i-am priceput suferințele și l-am înțeles apostolatul. Dar fără suferință, fără jertfă și fără ideal nu se poate face nimic. Ca să primești iubire, trebuie să dai iubire.

Aduceți-vă aminte, voi, toți din generația mea. De dascălii voștri — căci „domnu" Busuioc n-a fost un exemplar unic.

Învățătorii de-atunci au simțit că înaintea „asociației", a politicii, a intereselor felurite, stă datoria.

II.

La portretul bătrânului meu învățător din primii ani de școală mai am de adăugat ceva. De la "propedie" până la nume rele complexe și regula de asociație, el ne-a fost călăuz; de la substantiv până la frază și punctuație el ne-a inițiat în arcanele limbii române; de la șapte ani până la doisprezece, „domnu" Busuioc ne-a avut sub privegherea lui pentru rânduielile higienice și sanitare; ne cerea să arătăm o batistă curată și-un picior cu botine văcsuite. Duminică ne ducea la biserică că și cânta cu noi în cor, impresionându-ne cu vocea lui profundă de bas; la zilele naționale ne făcea totdeauna bucuria unei muzici care ne conducea și-a unei cuvântări pline de dragoste pentru țară și rege: tot ceea ce sporea instrucția noastră c-o educație de fiecare oră, mărturisesc că-mi pricinuiește admirație ș-acuma, când pot privi în trecut c-o imaginație potolită și c-un ochi liniștit. Dar nu era numai asta. Îmi aduc alte și de alte clipe interesante din acea vreme a formației mele.

Despre una am vorbit mai demult, câteva pagini despre Ioan Creangă. Fervent cititor al literaturii senzaționale a epocii — haiducii lui Nedea Popescu și al lui Panait Macri — am ascultat cu uimire, într-o zi cu soare, în cerdacul școlii, cele dintâi

pagini ale marelui povestitor dela Humulești. Domnu' Busuioc interpreta cu destulă măiestrie și urechea mea încă de-atunci a putut fi sensibilă acelei minunate sinteze armonice, pe care unii o numesc proza populara a lui Creanga.

Dar într-o altă zi de lumină, învățătorul meu ne-a mânat, ca pe un cârd de miei, în dumbrava Siretului. Cerul azuriu avea în adâncimile lui nourași de seamă și ciocârlia se înălța la Dumnezeu pe trepte invizibile de aur.

În poienile ocolite de sălcii înverzite gălbiu și roșcat în primăvară, stătea tăcerea, ca un abur subtil: când am năvălit noi s-a înșurubat spre soare. Odată cu fantasmele ei fine s-au ridicat și rațele sălbatice din revărsările râului. Păsările mărunte au ridicat glas de ceartă și doi pui de vulpe s-au luptat în tufe și s-au strecurat în hruba lor, În domnia aceasta a singurătății, domnu' Busuioc ne-a adus să tăiem mlajă. Fiecare am dus înapoi spre școală un snop de raze în suflet și unul de smicele subțiri sub braț. Iar învățătorul nostru ne-a învățat să facem obiecte folositoare din nuielușele mlădioase.

Iar când s-a ridicat soarele în zodia gemenilor, pe calea lui cea mai înaltă de lumină, domnu' Busuioc ne-a dus pe ogoarele din deal, la aria unui gospodar bătrân, și după ce ne-a arătat acolo unele din minunile verii, ne-am întors spre școală cu mănunchiuri de paie de secară, din care ne-am făcut pălăriile de paie pentru vacanta.

Dar învățătorul nostru ne-a dus să vedem la fața locului și alte manifestări ale vieții rurale. Adevărat este că se aflau atârnate pe pereții clasei noastre felurite tablouri de intuiție, la care noi ne uitam cu oarecare interes. În plimbările noastre domnu', am văzut însă că realitățile erau cu mult mai minunate și mai frumoase decât ticăloasele reprezentări ale materialului didactic. Am fost deci să privim cum se ară și cum se seamănă. Am fost la seceriș. Am fost să vedem oameni mari prinzând cu mreaja pește în adânc, în Siret. Am văzut cositul și adunatul.

De acest din urmă spectacol se leagă istorioara cu care vreau să închei evocarea mea.

Domnu' Busuioc asista la intrarea fânului în ograda școlii. Noi eram in recreație. O recreație destul de lungă și de gălăgioasă. Mireasma florilor uscate umpluse ziua. Oamenii împungeau cu furca de pe crestetele carelor și aruncau paie celor care clădeau stogul. Ne adunasem la priveliște și ascultam poruncile pe care le dădea învățătorul nostru, cu un bun gospodar.

Atunci a intrat pe poarta deschisă o trăsură, s-a oprit, și din ea sau coborât doi negustori. Așa am crezut eu, că sunt doi negustori, care vin, poate, să cumpere fân — desigur cel mai bun fân din câte puteau să existe.

Oamenii sau oprit din lucru: noi ne-am întors către negustori; domnu' Busuioc a coborât din fundul ogrăzii și i-a întâmpinat. A răspuns politicos la salut și a întrebat:

— Mă rog, ce poftiți dumneavoastră?

— Am venit să vizităm școala.

Noi, copiii, ne-am bucurat de asta, căci eram mândri de ceea ce voiau negustorii să viziteze. Totuși eu crezusem c-au venit pentru fân.

Au întrebat:

— Dumneata ești învățătorul?
— Da. Dar dumneavoastră cine sunteți?
— Eu sunt inspectorul școlar. Domnia sa e domnul ministru.
Domnu' Busuioc s-a veselit.
— Gluma-i bună. Eu sunt bucuros să văd din când în când pe domnul revizor.
Cine-a mai auzit de un inspector și un ministru la o școală primară?

Negustorii l-au privit cu atenție; cel mai în vârstă chiar cu severitate. Fânul era de față, copiii în petrecere gălăgioasă în ograda școlii; odaia sacră a oficiului instrucției publice, goală !

După un schimb de vorbe, pe care noi nu le-am mai auzit, domnu' Busuioc ne-a făcut un semn. Cu rânduiala știută, am intrat în clasă și ne-am așezat ca niște sfinți la locurile noastre. Îndată au intrat negustorii, urmați de învățătorul nostru. Și ca și cum ar fi vrut să ne cumpere, au început a ne pune feluri și chipuri de întrebări, la caro toți am răspuns cu cinste și cu dreptate. Această inspecție memorabilă, cunoscută de corpul didactic dinainte de războiu din anecdotele severe rămase despre Spiru Haret, s-a isprăvit într-o înfricoșată biruință a dascălului nostru. Programele analitice, orele stricte și toată hora de fantome reglementare au rămas deoparte. Realitățile erau de față. Domnul ministru s-a luminat la față și a felicitat din toată inima pe apostolul acela al nostru, cu nume simbolic de floare.

M. Sadoveanu

O LECȚIUNE MODEL

— Poveste adevărată –

Un plic oficial, c-o inscripție tipărită pe dinafară și c-o adresă litografiată înăuntru, îmi aduce înștiințarea din partea Ministerului de Culte și Instrucție, că voi avea să prezidez comisiunea examenului de absolvire la o școală normală de fete. Nu e nevoie să spun la care anume, fiindcă lucrul e indiferent pentru cele ce urmează și în definitiv, pentru că școlile noastre sunt toate ca una. Au trecut câțiva ani de-atuncea și mulți din acei cari astăzi odihnesc în cimitire erau în viață și în plină activitate, în plină activitate se afla și directoarea școlii în chestiune, pe care o văd cu toată claritatea gândului, deși în momentul de față ochii nimănui nu o mai pot vedea și nu-i mai pot împrospăta imaginea. Naltă, uscată, c-un aer de sfiiciune aparentă, dar cât se poate de ambițioasă. Pentru dânsa examenul de absolvire, în școala ei, era o simplă formă; legalizarea unui rezultat pe care l-ar fi putut scrie d'înainte. Nu numai că nu concepea să-i cadă vreo

dar toate trebuia să capete note opt în sus. Departe de teoria că nouă și zece ar fi rezervate lui Dumnezeu și îngerilor, ea socotea mai treabă că sunt ale diavolului toate punctele de la opt în jos. Elevele școlii erau deci din oficiu eminente și trebuiau să figureze pe tabloul de capacitate printre cele dintâi. De altfel părea natural ca și noi, comisiunea, adoptăm fără șovăire același punct vedere și de aceea nici nu exagera din cale afară politețele cu noi. Fiindcă eu nu pot crede că

în scopul de a ne câștiga bunăvoința era linguriță de dulceață pe care ne-o servea în cancelarie mai înainte de a intra în sala de examen, și nici aceea pe care ne-o oferea pe urmă. Candidatele bănuiau ceva și ele, că nu păreau prea emoționate. În frumoase și curate costume naționale, defilau pe dinaintea comisiunii răspunzând cu curaj întrebărilor de natură foarte generală asupra operei literare fixată de Minister și comunicată lor cu mult înainte; de asemeni — conform regulamentului – desenau pe tablă câte o figură elementară, cu ajutorul discret al profesoarei de desen, care aducea în grabă dreptățile necesare sub ochii îngăduitori ai comisiunii…

Ajunseserăm la ultima probă, aceasta ceva mai serioasă: o lecțiune în fața unei clase de curs primar, asupra unui subiect dat de comisiune cu douăzeci și patru de ore înainte. Aci examenul nu mai avea aceleași proporții de parodie. În mod fatal, lecțiunea își dă dea sau nu-și dădea roadele; micile eleve pricepeau sau nu pricepeau.

Exista o sancțiune automată a iscusinței pedagogice a candidatei, și-aici nu puteam închide ochii așa de lesne și nu ne puteam da la spatele unei așa-zise impresii personale.

Această probă finală (presupunând că și celelalte ar fi fost tot probe) avea să producă diferențieri mai sensibile între candidate, deși după părerea directoarei cea mai rea notă trebuia ș-aicea să fie tot opt. Comisiunea avea deci să constate competenta candidatelor în știința de bază a profesiunii lor viitoare, în pedagogic. Chipul în care răsădesc cunoștințele în sufletul copilașilor, meșteșugul cu care le dezvoltă, până la a face din ele un pom roditor din care dânșii sa cu leagă singuri poamele cu mânuțele lor bucuroase.

Grija tuturor candidatelor — aicea exista o grijă — era să explice materia cât se poate de lămurit și de limpede și în niciun caz să nu cadă în păcatul, pentru care știința pedagogică e neiertătoare: acela de a lansa pe nepregătite o noțiune nouă și a nu respecta cu sfințenie principiul de a se lega întotdeauna o idee necunoscută de ceva cunoscut.

Era o dimineață de iunie deja arzătoare și ne făcea multă plăcere să străbatem, pentru a ajunge în clasă, o vastă grădină, ale cărei poteci umbroase nu lăsau să se strecoare decât mărunte și inofensive rotocoale de lumină. Școlărițele, în fața cărora aveau să se desfășoare lecțiile, erau așezate în bănci. Clasa, pe lângă mobilierul ei obișnuit, mai cuprindea o masă în conjurată de scaune pentru Domnul Președinte și onorata comisiune…

Intrarea noastră este salutată de tropăitul destul de viguros al celor douăzeci-treizeci de școlărițe, care său sculat în picioare, măsurându-ne cu priviri amuzate. După o clipă, toată lumea este la locul ei și cea dintâi candidată în ordine alfabetică, își face apariția, puțin palidă la față, întinzând Domnului Președinte o foaie de hârtie care tremură în vârful unor degete nervoase. E planul lecțiunii de probă.

Îmi arunc ochii să văd subiectul, care era despre „Ștefan Cel Mare” și nu citesc decât prima frază care vorbea despre pregătirea aparatului aperceptiv — ceea ce — o spun pentru cine nu cunoaște pedagogia — înseamnă punerea în legătură a

chestiunii cu elemente care să fie familiale clasei.

„Domnișoara, puteți începe” îi spun candidatei care parcă așteaptă un semn.

Și s-a început după cum urmează:

Fetelor cum îl cheamă pe tatăl vostru?

O ploaie de nume a fost azvârlită de toate gurițele deodată, în care par că nu se distingea niciun Ștefan.

— Nu așa, spuneți pe rând…adaugă candidata, puțin cam îngrijată.

Și începu să curgă deslușit un șir de nume proprii: Nicolae, Tiberiu, Năstase și încă multe altele — însă nenorocire ! niciun Ștefan.

Candidata e foarte agitată. Dar o rază de nădejde i s-a coborât curând în privire.

— Fetelor, dar pe frații voștri cum îi cheamă?

O nesănsă afurisită. Și de data acea sta, în contra tuturor așteptărilor și a oricărui calcul de probabilitate, s-au rostogolit toate numele calendarului…afară de Ștefan.

Candidata e complet aiurită. Boabe de sudoare îi lunecă pe față. Văzând cum i se surpă temelia lecțiunii și ne îndrăznind să sară peste acest început meditat îndelung, nu știe ce să facă. Atunci, înduioșat îi șoptesc așa ca să audă:

— Întrebați cum îi cheamă pe verișori.

După un zâmbet sumar de recunoștiință, candidata, întorcându-se re pe de către clasă, întreabă cu încrederea revenită:

— Fetelor, ia să vedem acuma cum ți cheamă pe verișorii voștri?

După un lung șir de nume variate, care se prelungesc tulburător, se auzi, în fine, din fundul clasei, o voce ascuțită către aducea mântuirea:

— Pe al meu îl cheamă Ștefan !

Destul, destul — reluă transfigurată candidata, oprind pe cele câteva eleve care încă nu-și declaraseră verișorii. Destul, lăsați-o pe ea să spuiel

— Am spus că-l cheamă Ștefan!

— Așa. Perfect, bravo ție !

Ce-a mai spus pe urma candidata, clădindu-și piatră cu piatră metodica ei construcțiune, nu este prea interesant, după cum n-are cine știe ce importantă să mai relev în ce hal se compromite pedagogia cu astfel de explicații caraghioase de care nu este întotdeauna răspunzătoare numai stângăcia începătorilor. Mai interesant trebuie să fi fost ceea ce se va fi petrecut în sufletul școlăriței care constata atunci, din laudele primite, că este un merit să ai un văr cu numele de Ștefan. Și îmi închipui ce nimb de distincțiune trebuie să fi îmbrăcat în sufletul ei acel fericit verișor și cât de mult îi va fi ajutat acestuia pentru debuturile lui sentimentale…

I. Petrovici

UN OM ÎN TOATĂ FIREA

„Particularii de clasa întâi în sala de desemn”.

O Sală albă, simplă, cu pereții plini de foi de bloc pe care mâini de începători lăsaseră cu ajutorul cărbunelui urmele stângăciei lor sub formă de jumătăți de nasuri, ochi singuratici, profiluri banale sau schițe de arhitectură. Școlărească, cu case lucrate după un singur tipic, fără nicio viață. Sub o poliță lungă de stejar lustruit, stau atârnate câteva reliefuri de ipsos: figuri de faun, chipuri suave de copii, ciorchini de struguri și alte felurite modele; iar pe poliță, înșirate la rând, minuni ale olăriei naționale, gătite cu împestrițări de motive românești, ulcioare, ploști, vase pentru flori și străchini.

Mulțimea candidaților *dase* năvală pe ușa care le *stase* închisă mai bine de un ceas. În câteva minute, băncile se acoperiră până la fund cu băieți și fete de toate vârstele. Învățătoare fără diplomă lângă mici liceeni în uniformă, sergenți-plutonieri lângă fete de 12 ani, un amestec de capete mici, mari sau țuguiate, cu părul pieptănat sau în neregulă, cu trăsături fine sau grosolane, cu fruntea nefiresc de lată sau supărător de îngustă, întocmai ca într-o sală de cinematograf.

Toamna trimitea prin geamurile larg deschise, până-n fundul clasei, o adiere de belșug, de porumb strâns în hambare, de fructe coapte. Un sfârșit de Septemvrie îmbrăcat în aur, copilăros și fraged ca o zi de Mai după ploaie.

Un băiat de la cancelarie, călcând țanțoș, trecea din bancă în bancă punând pe coala de hârtie a fiecăruia, ștampila liceului.

De la o biserică din apropiere se auzeau trăgând clopotele pentru că a doua zi era Duminică. Cântecul lor mânăstiresc aducea în clasă fiori de zi mare. S-ar fi părut că e săptămâna Paștilor, dacă un *teiu* bătrân de la fereastra din fund nu și-ar fi tremurat pe pânza albastră a cerului câteva ramuri cu frunze rare, îngălbenite, pline de neastâmpăr.

În locul profesorului de științe, care a bolnav, directorul veni în clasă cu un necunoscut. Povățui pe toți cei de față să asculte de Dl. doctor, strânse prietenos mâna acestuia și plecă.

În ochii tuturor a sclipeau lumini de bucurie. Profesorul titular era un om rău, care nu iubea copiii. La concursul pentru catedră nu-l întrebase nimeni dacă-i sunt dragi.

Domnul doctor dete subiectele, rugă pe candidați să se poarte cinstit, se plimbă puțin prin clasă uitându-se la nimicurile din perete, apoi se așeză la masa din fată și începtul să cerceteze pe rând chipul fiecăruia.

O albină mânată de instinctul iernii apropiate, căuta adăpost cercetând călimările, speriind fetele. Dacă nu le-ar întuneca teama de necunoscut și de note rele, ceasurile acestea de lucru la probele scrise de muncă în comun a minților tinere, ar înota în desăvârșită liniște și poezie.

Privirile distrate alo doctorului urmăriseră mult timp jocul vântului în frunzele galbene ale teiului de la fereastră. Dar cu începtul, ele fură prinse înspre mijlocul băncii a cincea de o fată care la început îl necăji, iar în urmă îl făcu să zâmbească:

Un om în toată firea copia fără sfială de la vecina lui. O fată pipernicită, cu ochii mici și obosiți, cu părul castaniu și neîngrijit. Cu degetele de la mână mai subțiri și mai galbene decât tocul de os cu care scria.

Ce lipsă de obraz — se gândi doctorul — să furi munca unui copilaș, să te bucuri ca un trântor la avutul agonisit cu cine știe câtă trudă de o fetiță de 11 ani.

Figura omului în toată firea avea însă ceva care pusese stăpânire pe doctor și-l făcea să amâne mereu mustrarea: niște mustăți groase, pe care teama de a nu fi prins i le mototolise cu totul sub nas. Scriind, el își țuguiase buzele mult, fără să-și dea seama, și le mușca într-una mestecând, ca un copil când suge.

Numai când și alții din clasă începură să bage de seamă, doctorul se ridică de la locul lui, se opri în fața băncii întâia și întinse mâna înspre locul acela vorbind de departe:

— Domnule, cum te cheamă pe dumneata?

— Matei Stelian.

— Ești slujbaș undeva?

— Da. Telegrafist la calea ferată…

Vecinul fetei cu ochii mici avea fruntea îmbrobonată de sudoare, iar în colțul gurii lui încremenise la adăpostul mustăților o zâmbire batjocoritoare, pe care numai cine nu știe ce e disperarea, poate săvârși nedreptatea de osândească.

Dar doctorul era om încercat și cuminte. Pricepu încurcătura și se întoarse iute către fată:

— Bine, fetiță, tu nu ești în stare să-ți păzești înscrisul? Dacă dumnealui nu se sfiește să copieze de la tine. Învață-l tu cel puțin minte. Fă-l să simtă că te fură, fă-l să priceapă că e destul de rușinos ca un om mare să se bucure așa la munca unui copil. Sunt sigur că nici nu-l cunoști.

— Ba da…

Și lacrimi mari ca picăturile unei ploi după secetă — începură să cadă eu repeziciune din ochii mici și stinși ai fetiței, de-a dreptul pe bancă.

— Sunteți rude?

— Da. E tătucu…

O zguduire electrică, venită parcă din scânduri pătrunse deodată clasa întreagă.

Doctorul își adună toate puterile ca să se stăpânească. Se sili să alunece spre glumă…

— Bine, dar când ai plecat de acasă, nu ți-a spus mama să nu lași pe tătucu să copieze?…

Un râs prietenos izbucni — ca o firească ușurare — din toate părțile.

Dar tătucu țuguiase din nou buzele. Întinse gâtul, închise ochii pe jumătate și zise ca dintr-un vis:

— N-are mamă. Suntem singuri…

Doctorul nu mai zise nimic. Fugi iată spre fereastra din fund, ca și când l-ar fi chemat cineva acolo. Și stătu de vorbă cu frunzele îngălbenite de tei până când cel din urmă băiat părăsi clasa.

Când fu singur, începu să caute prin colile de hârtie. Puse deasupra probele

iscălite cu numele Matei Stelian și Matei Irina și se dusă — aproape alergând — în cancelaria directorului.

După o săptămână — când se *dete* rezultatul — tatăl și fiica își citiră, tremurând, numele pe lista promovaților.

I. A. Basarabescu

LA CONFERINȚĂ

Prietenul F.... are o manie ciudată: face colecție de discursuri românești. De aceea urmărește cu patimă și poate rezistă la toate discursurile ce se rostesc în corpurile legiuitoare, la toate întrunirile politice, Congresele anuale, conferințele didactice și administrative, întrunirile meseriașilor și ale muncitorilor, în sfârșit, la orice adunare românească, la care, după proclamarea președintelui, vice-președintelui și secretarului, e sigur că se va face oarecare cheltuială de vorbă.

Având adunat un material foarte bogat și observații originale, cred că ar putea întocmi un interesant studiu critic asupra elocvenții romane din această jumătate de secol.

Întâmplarea mi l-a scos în cale acum câteva zile, într-un orășel din Dobrogea. Se întorsese dintr-o călătorie din Scandinavia și îmi istorisi impresia ciudată pe care i-a făcut-o parlamentul norvegian, unde nu se cunoaște ceea ce noi numim oratorie parlamentară.

“Te crezi, — spunea el,— Ia o adunare compusă din negustori care pun la cale oarecare daraveri comerciale. Pe când, la noi fiecare om care calcă pragul unei săli în care se găsește un public mai numeros de trei persoane, se simte cuprins de fiorii emoției unuia așteptat succes, îl apucă mâncărimea de limbă, căci se crede dator a rosti măcar un discurs mai cult sau mai puțin bine simțit. Dacă ai vreme și vrei să te convingi, adaugă el, hai cu mine la subprefectură. E o conferință administrativă, cu scop cât se poate de practic, pentru combaterea holerei, însă, te rog, să fii atent și să iei note.”

După ce mi-am ascuțit creionul, am plecat împreună.

Sala era plină de lume. Toate autoritățile comunei din plasă erau prezente. Primarii, notarii, jandarmii, învățătorii, învățătoarele, agenții sanitari, moașele, preoții și o bună parte din fruntașii satelor.

În așteptarea subprefectului, o liniște solemnă stăpânea toată această împestrițată populație dobrogeană, care prezintă o mare varietate de tipuri. Toate figurile acelea, așa de deosebite, erau îmbujorate de căldura chinuitoare a miezului zilei de iulie.

Ușa se deschise cu putere și, când apăru subprefectul cu statul său major, începu o hârâială nesfârșită de scaune, căci lumea se ridicase în picioare.

Subprefectul, un tânăr simpatic, cu părul negru, frizat, cu o bărbuță tăiată în formă de coadă de rândunică. În drumul său spre fundul sălii, unde îl aștepta paharul da apă, pe o măsuță așezată în chip de tribuna, dădu mâna cu voioșie

tuturor, la rând, apăsându-i prietenos pe umori pentru a-i așeza din nou pe scaune.

După ce își descheiă nasturii redingotei, lăsând să i se vadă o frumoasă jiletcă-fantezie scrobită proaspăt, subprefectul își începu cuvântarea eu o voce clară, într-o formă corectă, cu gesturi bine studiate.

„Domnilor !…

„V-ați întrebat oare pentru ce ne aflăm strânși? Pentru ce ați părăsit căminurile voastre și v-ați îndrumat încoace, voi, toți oare reprezentați autoritățile satelor, voi, învățători și cuvioși părinți, luminători al poporului?

Care este motivul care va determinat de a vă aduna laolaltă aici, în acest local?

Holera, acest flagel groaznic, bate la frontiera țării noastre, pe care suntem datori a o apără în orice împrejurare.

Guvernul, în înalta sa înțelepciune, a ordonat ca cu toții, cu puteri unite, să luptăm împotriva acestei primejdii care ne amenință.

Holera pustiește întreaga Rusie, țara în care — după cum v-am spus și altă dată nu domnește decât întunericul și sclavia. Pentru a ne împotrivi acestei epidemii, trebuie să aplicăm cele mai energice și drastice măsuri higienice.

Holara are o origine asiatica, mai bine indiană, căci pe malurile îndepărtate ale Gangelui a apărut pentru prima oară, microorganismul specific acestei boli.

Istoria ne arată ravajele pe care această epidemie le-a făcut pe continentul nostru — aruncând în doliu familii, sate, orașe, țări întregi.

Se pot urmări pe hartă drumurile urmate de marile epidemii, care — venind din Asia prin Marea Roșie, Canalul de Suez — cuprindeau bazinul mediteranean.

……

În loc de a urmări harta sau pe orator, începui a urmări impresia ce făcea această dizertație academică asupra chinuitului auditor.

Vreo doi lipoveni, pescari, cu pletele bălane, linse pe tâmple, cu bărbile încâlcite, se țineau pe scaune, picurând de somn, cu ochii lor albaștrii, închiși pe jumătate.

Un jandarm rural, strâns în tunica lui albă cu nasturi lucitori, căta în jos, așa nu se cunoștea dacă doarme sau își admiră jambierele noi de piele roșie.

Un preot bătrân, care ațipise puțin, cu mâinile încrucișate pe antiriul înverzit, se sculase împins de cotul vecinului și căta speriat ca și trezit dintr-un vis urât.

Un primar de lângă mine, voluminos, bine hrănit, își lăsase capul în piept și răsuflă din greu. Fără să sforărie, scotea pe nas un fel de fluierătură ușoară, discretă, ca bârâitul unul bondar.

O învățătoare, care-și ascunsese figura sub o enormă pălărie încărcată cu o mare varietate de flori, strânsă prea tare în corset, respiră adânc, manevrându-și evantaiul cu atâta viteză, încât îi flutura barba stufoasă a unui preot de alături.

Numai cei patru turci negustori, gravi, neclintiți, suportau căldura sălii și conferința subprefectului cu o resemnare de admirat.

Cu batista de mătase roșie, făcută ghem la mâna dreaptă, oratorul îți ștergea — din când în când — sudoarea de pe frunte și o lua iar înainte, purtându-ne în lungul și în latul Europei, pe căile urmate de holeră în călătoriile ei în cursul veacurilor răscolite.

După mlădierile glasului, din ce în ce mai însuflețiți, simții că se aproape sfârșitul conferinței.

„Și acum, duceți-vă la căminurile voastre, în satele voastre, și imediat ce veți primi instrucțiunile higienice, trimise de serviciul sanitar, veți face tot posibilul de a le da o publicitate cât mai largă, pentru ca toți cetățenii să ia cunoștință de ele.

Luminați pe frații voștri, sfătuiți-i, spuneți-le — la rândul vostru — tot aceea ce noi vă spunem. La D-voastră, cuvoioși părinți, mă adresez în special, și vă pretind ca să predicați din amvonul bisericii neîncetat, pericolul teribilului flagel care ne amenință!"

Încheierea conferinței se făcu printr-un gest larg, după care câteva oftări de ușurare se auzită din fundul sălii.

Doctorul, un tânăr spânatic și nervos, venit numai de vreo trei luni în plasă, după ce își potrivi ochelarii, rânduindu-și câteva fițuici cu însemnări, își începu cuvântarea, cam de pe unde o lăsase subprefectul.

"În curând Domnilor, Serviciul Sanitar va distribui instrucțiuni precise pentru combaterea acestei epidemii.

D-voastră vă incumbă datoria de a le răspândi printre toți sătenii, căci numai aplicându-le cu strictețe se pot evita pericolele care ne amenință.

Până atunci, profit de prezența D-voastră, pentru a încerca să vă dezvolt caracterele acestei epidemii și mijloacele de profilaxie, care ne pot îndruma la un tratament rațional…"

……

În timp de o oră și cincizeci de minute, doctorul ne demonstră motivele pentru care D-sa nu poate admite geneza spontană a holerei; ne dovedi cum se depune germenul în mediul cosmic ambiant, unde se regenerează și se multiplică; raporturile cu solul, apa și aerul; ne explică apoi producerea acidului hipoazotic (NO_2) și sfârși prin a combate cu energie alimentația cu vegetalele care conțin nitrați, recomandând călduros consumul de carne, pește, lăptărie, supe făinoase și macaroane.

Ceea ce făcu pe un preot de lângă mine să șoptească vecinului; "tocmai acum când ne gândim să intrăm în postul Sfintei Mării".

După aceste două conferințe, atât de solid documentate, nu credeam să mai îndrăznească cineva a lua cuvântul. Mă înșelasem. După o pauză cam lungă, în care timp am observat că doctorul și subprefectul își strângeau călduros mâinile, tocmai din fundul sălii un om se ridică, făcându-și loc printre scaune. Înalt, slab, cu mustățile castanii lăsate în jos, îmbrăcat simplu, dar curat, cu o înfățișare modestă, dar hotărâtă.

— Dacă îmi permiteți și mie, Domnule Subprefect !

— Mai cu seamă, Mă rog, poftim, aveți cuvântul, Domnule Mitrică.

Directorul școlii din comuna G., începu rar, cu oarecare stângăcie, dar în curând își căpătă deplină stăpânire.

"Mi-am luat permisiunea de a mă prezenta în fața Dumneavoastră, pentru a arăta ceea ce am în inima mea, și deci putem zice, inima poporului chiar, căci

datoria noastră este de a lucra fără preget numai pentru binele obștesc.

După cum îmi dau și eu cu ideea, cred că este bine ca — în loc de a se da instrucțiuni și circulare pentru combaterea holerei — să se facă mai bine niște cărți populare, cu mici istorioare în formă literară, pe înțelesul tuturor. După cum și Dvs. cunoașteți acum, prea bine, starea țăranului român este foarte slabă și într-un caz de forță majoră, cum ar fi aceasta, de o boală molipsitoare, este cu atât mai greu pentru viața țăranului român. După cum am citit în gazete și chiar în felurite reviste, prin țările civilizate sunt anume societăți de consum, care — pentru câțiva bani — dau omului hrană zilnică.

Adică la noi de ce nu s-ar putea face așa ceva? Dacă ar fi unire, s-ar putea face un comitet și chiar oarecare mici serbări școlare, care împreună cu oarecare mici cotizațiuni să se strângă un fond, care să servească la ajutorul și ridicarea poporului, pentru luminarea minții și îmbunătățirea stării economice, care…"

Și tot așa înainte… timp de o oră treizeci de minute, directorul școalei ne vorbi de bănci, cooperative, brutării, societăți de cumpărare, întregul program asupra activității extra-școlare — lucruri pe cât de importante, pe atât de îndepărtate de holera care ne amenința de aproape. Mi-a părut rău că nu am putut urmări mai de aproape această conferință, dar eram prea obosit; căldura sălii mă moleșise de tot și prietenul F… își începuse teoriile în urechea mea:

„Vezi!… Ce-ți spuneam eu?… din toate breslele, aceasta e cea mai pisăloagă…

Am observat cu dascălii nu sunt în stare de a vedea și judeca limpede lumea din jurul lor. Poate din cauza meseriei lor, care îi deprinde a repera zilnic cugetările și părerile altora, luate din cărți de-agata. Învățătorul acesta, uite pare un om tare de treabă, își închipuie că se poate combate holera cu istorioare literare. Ar fi interesantă o literatură holerică".

Conferința se terminase. Începuseră unii să se strecoare pe ușa întredeschisă, iar alții gata de plecare, se sfiau să iasă înaintea subprefectului, care, trecând de la un grup la altul, strângea mâinile tuturor cu multă bunăvoință.

Tocmai lângă ușă, un turc negustor, vorbea cu un primar; „Bre, ce faceți la voi, dacă apucă pe unul boala asta urâtă?".

Primarul nu știa ce să răspundă și nu îndrăznea să întrebe pe subprefect, — totuși, când acesta se apropie de ușă, se hotărî:

"Domnule subprefect, întreabă Ahmet Rizat, că dacă îl apucă pe un om holera în comuna noastră, ce binevoiți să ordonați ca să facem cu el? Unde să-l punem? Ce să-i dăm?"

Subprefectul stătu puțin pe gânduri, apoi se adresă doctorului.

"Apropo doctore, e o chestiune importantă care se ridică și la care ar trebui să cauți o soluție. Ce faci dacă ți se declară un caz de holeră într-o comună:"

Doctorul, surprins, stătu și el puțin pe gânduri și răspunse scurt:

"Izolare și dezinfectare".

Subprefectul căută să lămurească acest răspuns mulțimii care se strânsese în jurul său pentru a asculta mai bine.

"Omul căzut bolnav se izolează prin urmare imediat și se dezinfectează complet,

absolut tot ce-a fost în contact direct cu el”.

Toți ascultaseră cu sfințenie. Unul dintre primari îndrăzni să întrebe ceva și atunci toți începură a face întâmpinări:

“Păi n-avem dezinfectante de-acele! Unde să-l izolăm? Comunele n-au fonduri…”

……

Șeful de jandarmi găsi momentul potrivit ca să adauge: “Nu se poate *izicuta* niciun ordin, dacă nu se hotărăște odată care are drept mai mare în comună: primarele ori jandarmul”.

Subprefectul, care se enerva din ce în ce la fiecare întâmpinare, ca în fața unor piedici care i se puneau în cale, sfârși hotărât:

„În fine, o să vă comunicăm — la timp — toate dizpozițiile necesare, pe care trebuie să le aplicați cu cea mai mare strictețe și energie. Având în vedere că rămâneți direct responsabili”.

Sulina 1906.

JEAN BART.

OCROTIREA

Revizorul școlilor primare din N, unul Fedor Petrovici, care se crede om drept și darnic, stă de vorbă în biroul său cu dascălul Vremenski.

— Este cu neputință, dle. Vremenski, — zicea șeful — ar trebui să treci la pensie. N-ai glas: nu mai poți fi învățător nicidecum. Dar *ian* spune-mi, cum ți-ai pierdut glasul?

— Eram asudat și am băut o bere prea rece – șoptii dascălul.

— Păcat! Ai stat în slujbă nouă ani și să dai deodată peste așa pacoste! Pentru un nimic să-ți pierzi slujba!... Și ce ai de gând să te faci?

Învățătorul tăcea.

— Ai familie? întrebă iarăși revizorul.

— Am nevastă și doi copii — răspunse învățătorul răgușit.

Tăcură amândoi. Revizorul, pe gânduri, se ridică de la masă și începu să se plimbe prin odaie:

— Nu știu ce să mă fac cu dumneata! Dascăl nu mai poți fi. Drept de pensie n-ai; să te trimit în voia sorții n-aș vrea. D-ta ești omul nostru, ne-ai servit ani de zile și avem datoria să te ajutăm. Dar în ce fel să te ajutăm? Ce as putea face pentru dumneata? Închipuiește-ți că ești în starea mea: Spune-mi, ce dorești să fac pentru dumneata?

Revizorul umbla în sus și în jos, gânditor. Vremenski, zdrobit de amarul necazurilor sale, ședea pe dunga scaunului, și se gândea și el. Revizorul se însenină fără veste și pocni în degete.

— Mă mir, cum de nu mi-a venit în minte mai degrabă! – zise iute — ascultă, un sfat bun. În săptămâna viitoare devine vacant locul de copist (scriitor) în orfelinatul

nostru. Dumneata, dacă voiești, ai să ocupi locul acesta.

Vremenski nu spera atâta milă. Și se însenină și dânsul.

— Minunat — vorbi revizorul — D-ta să-ți faci rugarea. Îndată! Ai înțeles?

— Am înțeles.

Plecând Vremenski, domnul Fedor Patrovici se simțea ușurat și mulțumit. Nu mai vedea înaintea sa figura gârbovă a pedagogului cu glasul stins și era vesel în lăuntrul său, că a îndemnat pe Vremenski să-și înainteze rugarea pentru locul vacant; prin urmare s-a purtat cu dânsul omenește și cu bună dreptate, cum se cuvine unui om de inimă și deplin cinstit.

Dar această bucurie nu dură mult.

Când masa fu pusă, soția sa, doamna Ivanovna, își aduse aminte:

— Ah, era să uit! ieri a fost la mine Ana Sergeievna și m-a rugat să intervin pentru un tânăr. Mi-a spus că la orfelinatul nostru este vacant un post…

— Da, da; însă l-am făgăduit altuia — zise revizorul și se întunecă la față. Și tu cunoști felul meu de a fi: eu nu dau post nimănui, dacă îmi vine cu ocrotire d-asta.

— Te știu! Însă dragă, pentru Ana Sergeievna s-ar putea face și una ca asta. Ea ne iubește ca pe rudeniile sale. Și noi nu i-am adus până acuma, niciun serviciu. Să nu presupui, dragă Fedor, că poți să nu mă asculți. Toanele tale ar fi vătămare pentru Ana și pentru mine…

— Și adică pe cine îmi recomandă Ana?

— Pe Polzukin.

— Ce fel de Polzukin? Tânărul care jucat teatru în ajunul anului nou la casinou? Pe boierul ăla? A, niciodată!

Revizorul se opri de-a mai mânca.

— Niciodată! – repetă el – Pentru o lume!

— Dar de ce, iubite Fedor?

— Înțelege-mă, scumpa mea nevastă, un tânăr care nu umblă pe calea dreaptă, ci își netezește drumul prin ocrotirea cucoanelor, desigur este un om nemernic! Pentru ce nu vine la mine în persoană?...

După masă revizorul se odihnea pe canapeaua din cabinetul său de lucru și citea ziarele și scrisorile sosite.

„Scumpul meu Fedor Petrovicl! – îi scria nevasta primarului; — Dta îmi spuneai odată, că am darul de a cunoaște inimile și oamenii. Acum ai prilejul să mi-o dovedești. Zilele acestea va veni la Dta să ceară postul de copist la orfelinatul nostru, domnul Polzukin, pe care îl cunosc bine: este un tânăr foarte de treabă. O persoană, care te câștigă la întâia vedere. Interesându-te, ai să te încredințezi și dumneata”…și celelalte.

Pentru o lume!

De aici încolo nu era zi, în care dl Petrovici să nu primească scrisori de rocomandație pentru dl Polzukin.

Într-o frumoasă dimineață, se înfățișă și dl Polzukin, un june gras, ras, în haine nouă, negre și cu o față ca a unui fecior care încalecă caii la curse.

— Am orele mele de birou, când pot să-ți primesc cererea. Dar nu acum –

observă revizorul cu răceală.

— Rog să mă iertați, dar persoane care vă sunt cunoscute și D-voastră, au stăruit să mă prezint tocmai acum.

— Hm! – mormăi revizorul, privind cu ură la ghetele ascuțite ale tânărului; pe cât știu, tatăl d-tale e om înstărit. D-ta nu suferi nicio mizerie. Ce trebuință să ceri postul? Un post împreunat cu plată mică.

— Nu de dragul plății, ci numai de…în sfârșit e un post sigur.

— Da… Sunt totuși de părere, că n-o să-ți placă slujba! Se găsesc însă tineri, pentru cari un loc vacant ca acesta este pâine pe viața întreagă. Se găsesc oameni săraci, pentru cari…

— Are să-mi placă, prea stimate domnule — îl întrerupse Polzukin. Vă dau cuvântul meu de cinste, că am să fiu harnic!

Revizorul cam scos din sărite, zâmbi disprețuitor și-l întrebă:

— Ascultă, domnule pentru ce n-ai venit îndată la mine? Și de ce a trebuit să alergi întâi pe la cucoane?

— Nu știam… Credeam că v-aș putea supăra — răspunse Polzukin tulburat; de altfel, dacă D-voastră aveți ceva timp și pentru mine, îmi iau voie să vă aduc o mică scrisoare de la domnișoara N.

Polzukin scoase din buzunar o hârtie și întinse revizorului, șirurile de recomandare, ținute în stil oficial, erau iscălite de o înaltă persoană, care se pare că a subscris actul fără să-l citească — numai să scape de cutare cucoană stăruitoare.

— N-am încotro, mă dau bătut… mă supun… – grăi revizorul citind scrisoarea cu pricina și suspina din greu.

— Mâne să-ți înaintezi cererea… N-am încotro…

După ce Polzukin se depărta, revizorul își dete pe fața tot sentimentul de scârbă, ce fierbea într-însul.

— Ticăloșia oamenilor! – murmura plimbându-se în sus și jos.— Totuși și-a ajuns ținta, netrebnicul, mișelul.

Revizorul scuipă în ușa pe unde dispăruse Polzukin, dar repede se zăpăci, căci iata se ivi în fața lui o elegantă doamnă, soția prezidentului de la Camera de comerț.

— Un moment, un singur moment, începu doamna. – n-am să te rețin… îmi dai voie să șed… Te rog, șezi și dta, și ascultă-mă bine. Mi s-a spus că aveți ceva loc vacant… Mâine, sau poate astăzi, poate astăzi, va veni la d-ta un tânăr, unul Polzukin…

Și doamna flecărea mai departe, iar revizorul o privea cu ochii prostiți, ca omul aproape de amețeală. Se holba la dânsa și din delicateță, încerca să zâmbească.

A doua zi revizorul primi, în orele de oficiu, pe Vremenski., Mult timp nu putu să-i descopere adevărul; că-i treacă, că-i meargă, se încurca mereu și nu știa de unde s-o apuce, cum să-i spună. Ar fi vrut să ceară iertare dascălului acestuia, să-i arate starea adevărată a lucrurilor dar limba i se împiedica tocmai ca la omul beat, urechile îi ardeau, și fără veste îl năpădi amărăciunea și tulburarea, că era silit să joace un rol atât de urât — în casa lui, în fața unui dascăl… Deodată izbi cu

pumnul în masă, sări în sus și strigă ca ieșit din fire:

— N-am niciun post pentru dumneata. N-am și n-am. Să mă lași în pace! Nu mă mai cătrăni! Ai bunătate, nu mai veni la mine! Adio!

— Niciodată! – strigă revizorul.

Și revizorul ieși din odaie.

A. CEHOV.

ÎN AJUN DE EXAMEN.

Întredeschid încetișor pleoapele și-l spionez. În pătucul lui, cu mâinile întrețesute pe genunchi, se gândește. Din când în când mișcă buzele, clatină capul ori dă din umeri. Pendula bate 3 și ½.

— Ce, na-i dormit, tatule?

Tresare, desface mâinile și zâmbește încurcat.

— N-am putut dormi tăticule.

— Și ce-ai făcut tot timpul?

— M-am gândit și eu.

— Te-ai gândit?! La ce, măi?

— La examen, la ce-ai vrea?

Răucește capul; oftează.

— Nu te mai gândi, măi prostule! În cinci minute o să fie gata tot examenul!

Dă ușor din cap; semn că nu e prea convins.

— De ce adică să-ți fie teamă, când știi bine la toate?

— Mergi și tu cu mine, tăticule!

— Sigur c-am să merg! Nu ți-am promis!

— Tăticule?

— Ce mai vrei?

— Cu domnu' Băjescu o să dau examen?

— Cu dânsul… ți-am mai spus-o doar!

— Bine…

— Dar de ce mă tot întrebi?

— Fiindcă eu nu vreau să dau cu el!

— Nuu!... Dar cu cine-ai vrea mătăluță?

— Cu d-ra Mărăcineanu.

— Și pentru ce mă rog?

— Mi-a spus băieții că le dă bomboane spirtoase și-i învață cântece frumoase.

— Domnu Băjescu nu le dă?

— Nuu… le dă numai la palmă cu nuiaua!

Tușesc în sec ca să-mi ascund zâmbetul

— Tăticule, eu am să iau premiu cu cunună?

— Copiii care nu urmează la școală, nu iau.

— Nu iau de fel?

— Nu.
— Mironel adică să ia premiu și eu nu?
— La anul te duci la școala și-atunci o să iei.
— De ce nu m-ai dat și-acu, tăticule, ca să iau premiu?
— Când au fost atâtea boli, cum eram să te dau, măi tată?
— La anu' însă, îți făgăduiesc că te dau, iaca zic zău c-o să te dau!
— La d-ra Mărăcineanu.
— La d-ra Mărăcineanu. Poftim!
— Zi pe onoarea ta, tăticule:
— Pe onoarea mea, dragul tatii!

Așezat pe marginea patului, privind distrat pe fereastră și dând întețit din picioare, se gândește.

— Dacă nu poți dormi, tatule, mai joacă-te și tu… vezi cam pus pe birou, niște reviste colorate… au chipuri foarte frumoase!

Tace și nu se mișcă.

— Vrei să ți le-aduc aici?
— Eu m-aș duce nițel în curtea bisericii.
— Pe căldura asta? Ce, vrei să-ți vină rău?
— Nu-i așa de cald, tăticule! Ți se pare ție că ești cu pijamaua groasă…
— Ba-i cald tare, dragul tatii!
— P'ormă bate ș-oleacă de vânt… strașnic s-ar mai înălța acu zmeul!
— Ei, hai du-te atunci, dar să nu stai prea mult.
— Numai un pic!
— Ferește-te de soare!
— Las' tăticule, ce, sunt copil mic?

Trebuie să fi trecut cu totul cam la un ceas; poate și mai bine.

Absorbit de aranjarea cărților aduse de dimineață de la legătorie, uitasem cu totul de băiat. Deodată aud de vizavi, din curtea bisericii, un răcnet și văitături:

— Au! Auleu… nasul…nasul meu…mor!

Tremurând tot, mă trudesc să deschid de zor fereastra.

În aceeași clipă însă, aud deslușit o înjurătură neaoșă. Costel al meu, prin urmare, știe să-njure. Iată, încă o regulă fără excepție!

Ținându-ți nasul cu amândouă mâinile și plângând cu hohote, tocmai trece drumul.

Cu toate că e frânt din mijloc și se ferește, totuși sângele îi picură într-una pe bluză: bluza cu care va da examen mâine!

Îl spăl bine, îl așez în pătucul lui și-mi trag un scaun aproape. După ce se mai potolește, îl iau la descusut.

— De ce nu te ferești, dragul tatii? Ai uitat cum ai căzut de pe bicicletă, de era să-ți rupi nasul?
— Acuma n-am căzut.
— Nuu? Dar cum s-a întâmplat atunci?
— M-a izbit Mircea.

— Cum te-a izbit?

— Ne jucam, tăticule, de-a ascunselea și el în m-a lovit rău peste nas.

— N-o fi vrut cred.

— O fi vrut, n-o fi vrut, da m-o lovit… asta-i!

— Așa se-ntâmplă la joc, de că nu te-ar ferit și tu?

— Eu am spus mămicii să nu mai joc cu Mircea… dumneaei nu, că nu-i frumos, că ce-o să zică tanti Florica...

— Și ca ce nu vrei să te mai joci cu Mircea?

Tace, oftează; tresare odată tot.

— De ce, măi tatule!

— Fiindcă-i mai mic decât mine…

— E numai c-un an mai mic!

— Și p-ormă face numai prostii!

— Parcă tu ești mai breaz.

— Dac-ai știi ce face!...Tiii!

— Ei, cam ce face?

— Mai bine nu-ți spun… dă-l naibei!...Să nu-i spui mămicii că l-am drăcuit, auzi?

— Nu te spui, bine, dar zi-mi ce fel de prostii face Mircea?

— Tăticule, am să- ți povestesc numai una… o că te saturi!

— Bine, una fie.

— Odată, tanti Florica avea musafiri mulți. Mircea intră în salon, murdar și c-un cățeluș găsit pe stradă… o jigodie de cățel, tăticule dragă!… o pocitanie!

Nu zice bonjur. Ori sărut mâna, pune cățelul p-un fotel și-i spune lui tanti Florica:

“Măicuțo, uite ce cățel frumos am găsit eu! Ia vezi matale ce scrie sub coadă, că nu știu ce nume să-i pun!”

Prind a râde. Pe măsură ce mă gândesc la scenă, mi se-ntețește râsul.

— Haide, închide nițeluș ochii!

Întorc înadins capul și mă trudesc să nu fac zgomot.

— Tăticule!

— Cum, na-i adormit încă?

— Tăticule, de ce n-am dat examen astăzi?

— Mâine o să dai sigur… hai închide ochișorii… măcar o jumătate de ceas să ațipești!

De trei ori până acum s-a amânat examenul.

De grijă nu mai mănâncă și nu doarme ca lumea. De s-ar termina odată, Doamne!

— Tată!

— Ce mai a acu’?

— Cum se cheamă apa ceea mare?

— Care apă, măi?

— Peste care a zburat o zi și-o noapte *arioplanu*’?

— Aha!… Oceanul Atlantic, tăticule.

— Atlantic!?

— Da. Da, Atlantic.
— Și cum, tăticule, o zi și-o noapte a trebuit să zboare?
— O zi și-o noapte, da, că-i latã.
— Într-una?
— Într-una.
— Eu nu cred asta!
— Și de ce mă rog, nu crezi?
— Cum, fără să mănânce omu'?
— Fără.
— Fără să doarmă.
— Fără.
Se oprește, zâmbește șiret, apoi întoarce ușor capul
— Fără să facă… pipi?
— Mă hoțule, mă! Haide, închide ochii acu!

A adormit într-un târziu. Somn agitat însă. Se întoarce când pe-o parte, când pe alta; tresare, geme, vorbește. Un țipăt scurt, tăios, de-am înghețat.
— Ce-i tată, ce-i?
— Tăticule, Tăticule!
— Ce-i, pentru Dumnezeu?
— Tăticule, eu am visat pe dracu'!
— Fii cuminte, dragul tatii!
— Zău că l-am visat, zău!

Are privirea aiurită și tremură. Îl șterg binișor de sudoare, îi prind mânuțele în dreapta mea, iar cu stânga îl mângâi ușor pe frunte.

Încep să-i înșir verzi și uscate până se mai liniștește ceva.
— Și cum era dracul, prostul tatii, prost?
— Ca o pisică mare, neagră.
— Și ce făcea, măi fricosule?
— Uite, stătea colo pe sobă și, se strâmba la mine…
— Zău, măi?
— De căte ori deschidea gura, ieșea fum și flacără! Ochii erau ca două faruri!!, Zău tăticule, zău!

Cu chiu cu vai l-am liniștit și adormit. Mă trag binișor de tot de lângă dânsul, nu cumva să-l trezesc. Acum doarme profund. Sudoarea îi îmbrobonează fruntea. Când și când mai tresare, geme și oftează.

Prima grijă mare, grija examenului, te-a încercat, dragul tatii; cine știe ce griji și cumpene, te-or fi așteptând și pe tine în viață!

Te-oi putea oare călăuzi și căli așa cum trebuie?

ION DONGOROZI

ÎNVĂȚĂTORII

De la un timp nu mai era chip să ia nimic pe datorie, învățătorul.

Leafa nu venise de nu mai ținea minte și proviziile erau pe sfârșite.

În ziua când se terminară, nu se mai sculă din pat.

Servitorul, bătrânul moș Stan, bătu la ușă, intră, dar învățătorul nu se mișcă

Moș Stan se uită în dulapul unde avea obiceiul dascălul să-și păstreze merindele, dar nu află nimic. Bătrânul clipi șiret din ochi, închise pe dreptul dând din cap și zâmbi pe sub mustața lui groasa ce-i acoperea dinții îngălbeniți de tutun, semn c-a înțeles. Se mai scarpină odată în cap. Dându-și căciula pe ochi și scuipă filosofic printre dinți, după ce cu o lovitură și-o aruncă la loc.

Se gândi la vechiul procedeu care durase aproape câteva luni, dar nu mai era de trăit cu el.

Totuși, șăgalnicul moșneag zâmbi pe sub mustață când își aduse aminte.

Nu-și mai amintea cât timp să se fi curs de-atunci. Atâta doar își amintea: că nu găsise nimic în dulapul unde-și ținea învățătorul hârtiile și merindea. Atunci o idee îi lumină capul și cum învățătorul era prin sat, intră în clasă la copii.

Zgomotul, țipetele ce-i loviră urechile îl făcură să-și piardă cumpătul și era gata-gata să uite pentru ce venise.

Caută să vorbească cu copiii, dar ți-ai găsit; nu putea să facă liniște. Când în sfârșit se mai potoliră plodurile de copii, căută să vorbească dar nu știa cum să înceapă. Se-nvârti, se suci, dar tot nu-i venea nimic pe buze; mai suflă-n foc, mai șterse catedra… de loc.

În cele din urmă-și luă inima-n dinți și spuse ce-i veni la gură. Pe urmă-și aduse aminte că auzise odată pe învățător întrebându-l:

Mă, cine vă crește și vă dă mâncare?

— Tata și mama, răspunseră în cor micuții.

— Buuun! Cum trebuie să vă purtați cu ei?

— Să-i respectăm și să-i ajutăm, (răspunsuri învățate pe de rost de la domnu').

— Buuun! făcea Moș Stan, ca s-arate satisfăcut de răspunsuri.

— Da' cin' vă-nvață pe voi la școală?

— Domnul ! Domnul!

— Ei… cum trebuie să vă purtau cu domnul?

— Să-l ascultam…

— Numai atât?… ha? Nimeni nu știe? Și fiindcă nimeni nu știe cum trebuie să se mai poarte cu domnul, moș Stan continuă, frecându-și barba nerasă cu lunile.

— Uite ce e, copii — aci intră de-a dreptul în subiect — mâine e ziua învățătorului; se cade ca fiecare să-i aducă câta ceva.

Să dea dracu' să veniți cu mâna goală, c'ați încălțat-o; aci moș Stan își luă o poză gravă punându-ți mâinile la spata și oprindu-se în loc.

— Ați auzit?

— Auzit! răspundeau în copiii.

Și ca să fie sigur că nu e tras pe sfoară, moș Stan făcu o mică repetiție cu

fiecare:

— De isemplu tu, Dumitru Iftimie, ce-aduci, mă?

— Eu, nene Stane — răspundea timid copilul — oiu' aduce brânză; oiu' cere de la mama decuseară.

— Bun!… da' dacă no fi mă-ta acasă — doamne ferește — sau n-o vrea să-ți dea?

Copilul se uită lung la moș Stan și în cele din urmă drept răspuns ridică din umeri — semn că nu știe ce-o face de n-o fi mă-sa acasă sau nu i-o da.

Răspunsul bag seamă nu satisfăcu pe bătrân că-și încruntă sprâncenele și se uita urât la copil, care, fie de frică, fie că i se sugerase o idee de către bătrân, găsi un răspuns și vrând să-l știe numai el și cu moș Stan, ieși din bancă și se apropie de urechea bătrânului:

— Știu eu unde ține mama brânza, dacă n-o vrea să-mi dea, șopti tainic copilul

— Bravo! Să trăiești! Așa să faci!

— Da' tu. Mă? se răsti la altul moș Stan.

— Eu, răspunse elevul mirat…

— Mălaiu… spuse el luat repede.

— Tu?

— Ce-o avea mama de dat.

Și așa întrebă pe flecare

— Tu?

— Brânză.

— ?

— Ceapă.

— ?

— Varză.

— ?

— Fasole.

— Așa dar ne-am înțeles?

Copiii răspunseră cu înțeles.

A doua zi, fiecare avea în mână câte ceva de ziua învățătorului. Catedra gemea de bunătăți.

Numai unul care adusese ouă le ținea în mână clipind des din ochi.

— Tu de ce nu pui ouăle aici, mă? *se* răsti moș Stan la micuț. Copilul se uită fix în ochii crunți al moșului, clipi și răspunse:

— Mama mi-a spus că face doi lei, un ou.

Ceilalți copii se uitară unul la altul mirați. Lor nu le spusese la niciunul mama să ceară ceva.

Moș Stan se scărpină în cap, scuipă iar printre dinți și se gândi cum să facă să iasă din încurcătură. Copilul nici în ruptul capului nu voia să le lase din mână.

Dar bătrânul era un izvor nesecat de idei geniale.

Văzuse el pe învățător cum plătise; scrisese un bon în loc de bani și făcu el un bon pe care-l dete elevului.

Hei! da' acele zile trecuseră și acu' nu mai mergea nici cu bonuri, nici cu nimica…

Acum nu mai știa ce să facă nici bătrânul. În zadar își arunca el căciula pe ceafă, lăsându-și larga frunte descoperită; în zadar făcu jos o baltă de scuipat, nu-i mai veni nici o idee. Se apropie de patul unde dormea învățătorul:

Dacă domnul ar mai iscăli un bon d'alea, poate-oi mai putea lua ceva prin sat.

"Domnul" care iscălise în bonuri mult decât avea de luat, mai iscăli unul alb.

Dacă nu mi-o da, vorbi moș Stan cu ochii în pământ, atunci nu mai rămâne nimic de făcut decât să te-nsori cu văduva lui Ioan Armeanu; are ea cinci copii, nu-i vorbă, da' are ce mânca pân' la vară, până dă Dumnezeu și vine leafa și… unde mai pui că are și vacă.

Nu știu dacă i-o fi dat sau nu pe bon învățătorului; știu numai că după o săptămână avea, nunta.

Luase pe văduva lui Ioan Armeanu; cu cinci copii nu-i vorba, da' avea și vacă.

VLADIMIR ILICI

ÎNVĂȚĂTORUL

Coti la stânga. Un copil îi arată îndată casa învățătorului, întru mai nimic deosebită de celelalte, doar ograda mai curată, în față cu o grădiniță cu flori. Dar în ferestre glastrele, despre care îi vorbise fetița și în care râdeau mușcatele însângerate… Deschise portița. Un dulău zbârcit se repezi la dânsul, furios să-l sfâșie. Din cerdacul împodobit cu viță de vie îi coborî în ajutor o țărancă frumușică și foarta sprintenă, care potoli cu o huiduire scurtă înverșunarea cânelui.

— Aici stă, mă rog, Domnul învățător? întrebă tânărul cu un surâs nehotărât.

— Aici, aici, poftiți!... N-aveți frică, nu mușcă, dă-l încolo! Face și el gălăgie ca să-și plătească viața! – adăugă femeia văzând că străinul tot trăgea cu coada ochiului spre dulăul care, până să-ți morfolească mânia, mai hămăia ici-colo ne încrezător și răgușit.

În cerdac se ivise un bărbat de vreo treizeci de ani, cu fața osoasă, cu ochii negri, aprinși de scăpărări ciudate, cu o mustață mică, tunsă, îmbrăcat țărănește și cu un veston negru de sub care ieșeau jur-împrejur poalele cămășii înflorite.

— Eu sunt învățătorul, domnule!

Titu Herdelea se prezintă ceremonios, îi explică în câteva cuvinte cum a ajuns aici, și strângându-i mâna zdravăn, adăugă cu multă sinceritate:

— Fiindcă sunt și eu fiu de învățător, instinctul m-a adus mal întâi la învățătorul satului!

Intrară în casă. Învățătorul îi recomandă pe nevastă-sa, țăranca de adineaori care acuma, cu stângăcia sfiiciunii, părea și mai drăguță. Titu se simți deodată acasă. Numai costumul nu-l înțelegea. El, cu mentalitatea-i ardelenească, își închipuia că învățătorul, reprezentantul intelectualității în sat, trebuie să fie îmbrăcat

orășenește ca să se poată bucura de prestigiul necesar în fața țăranului. Învățătorul observă puțin amar:

— Lu dumneavoastră și stăpânirea dorește probabil să aibă învățători cu prestigiu, când la noi…

Sfârși cu un gest de dezgust. Nevasta sosea cu dulceața.

— Vai, Doamnă, nu trebuia! – protestă Titu, luând cu plăcere.

Femeia roși, se scuză, surâse, dispăru.

Învățătorul Vasile Dragoș, după o șovăire, se crezu dator să încunoștiințeze pe Titu, care iaca n-avea de unde să știe că domnii de la curte, adică mai ales bătrânul Miron luga, nu vor fi prea încântați dacă vor afla despre vizita lui de avi.Boierul cel mare i-a interzis să se mai arate pe la conac de astă primăvară, când a cutezat să ceară, în fruntea câtorva țărăni mai cuminți niște învoieli mai omenoase. De altfel nici până atunci n-a fost bine văzut. E socotit ca un fel de duh al răului pentru că iubește adevărul și dreptatea, și în fața necazurilor oamenilor, nu-l lasă inima să stea nepăsător, ci caută să mângâie, unde poate măcar cu vorba. Țăranii, însă, dintr-un instinct da conservare, văzând în fiece surtucar tovarăși de boierie, deși îl cunoșteau de mic copil — că doar aici s-a născut și a crescut — l-au bănuit totdeauna că e omul boierului. Chiar și azi mai sunt unii care spun că izgonirea învățătorului de la curte s-a făcut numai de ochii lumii și că feciorul lui Dragoș, tot la ciocoime trage…

Titu pălise puțin. În vreme ce învățătorul îi povestea, el se gândea că nu e frumos și nici cuviincios să fii oaspetele lui luga și să te duci totuși în casa unui om care, pe drept sau pe nedrept, e considerat ca dușmanul lui. Mai pe urmă însă se liniști: nu e oaspete bătrânului luga, care l-a primit pe dânsul destul de prost, încât ar fi excesiv să-i răspundă cu prea multă delicatețe. Grigore luga nu poate să-l ia în nume de rău…

Chiar atunci, ca și când i-ar fi ghicit gândurile, învățătorul spunea:

— Cuconu’ Grigorați, cum îi zicem pe aici domnului luga cel tânăr, e un suflet foarte bun și ar fi bucuros să facă numai bine. Din păcate n-are nicio putere înaintea bătrânului.

Grigore luga stă de vorbă și acuma, deseori, cu învățătorul și-i cere mereu să vorbească deschis ca, prin dânsul, să cunoască adevăratele nevoi și dorințe ale țăranilor. Vasile Dragoș nici nu se sfiește să-i spună, deși adevărul îl cam supără și pe cuconu’ Grigoraș, că doar tot sânge de luga curge și-n vinele lui…

— Oamenii pământ doresc, cucoane, sau măcar învoieli mai drepte…

Și vrea să convingă pe Titu că oamenii nu pot trăi din ceea ce prisosește boerilor. Învoiala, chiar cinstită, impune tiranului să dea jumătate din munca lui, boierului. Muncind și cât muncește azi, dar pe pământul lui, ar avea un trai de două ori mai bun. În realitate însă trei sferturi, dacă nu și mai mult din truda oamenilor merge să întreție lenea și luxul celor ce stăpânesc pământul, încât celor ce-l muncesc nu le rămâne decât virața de robot. Sclavii de odinioară trăiau mal bine, căci erau hrăniți, îmbrăcafi, îngrijiți în schimbul robiei, pe când țăranul, muncind ca robul, trebuie totuși să cerșească necontenit de la stăpânitorii pământului și rămâne

veșnic dator.

Vasile Dragoș vorbea din propria-i experiență, căci și el trăia la rând cu țăranul. Întâmplarea l-a împins să ajungă învățător. Înaintașul său, Dascăl de modă veche, a văzut că-i place cartea și s-a rugat și a stăruit la boierul Miron să-și facă o pomană și să sprijine pe feciorul lui Dragoș ca să poată intra bursier al statului la școala normală din Pitești. Bătrânul luga a intervenit și i reușit. Adevărat că băiatul a fost un elev strălucii și a terminat școala cu distincție. Fiindcă învățătorul cel vechi tocmai murise, luga a adus pe Dragoș în locul vacant, ca să aibă un îndrumător bun pentru popor — a spus dânsul, ca să-l aibă slugă credincioasă și recunoscătoare — zice azi învățătorul. Dealtminteri, foarte curând boierul s-a căit că l-a adus. Tânărul manifesta veleități de independența pe care Miron luga nu le admitea nici fiului său, necum unui dăscăl, crescut și făcut din milostivenia lui. Până ce deunăzi a cerut revizorului să-i caute un om cu care să se poată înțelege și să nu-i mai vâre zâzanie între oameni, ca Dragoș. Revizorul n-ar vrea să-l sacrifice, îl cunoaște, îl apreciază. Mai șovăie, mai încearcă să temporizeze. Dar asta nu mai poate dura. Când boierul Miron va înțelege tărăgăneala revizorului, se va adresa direct ministrului, care-i e prieten. Sau prin cuscrul său, deputatul Gogu Ionescu… Încă nu s-a pomenit ca Miron luga să dorească ceva și să nu se împlinească.

Nevastă-sa nici nu bănuiește ce primejdie îl paște, și nici ceilalți ai casei. Se zbuciumă singur și așteaptă cu groază ziua de mâine. Șade în casa părintească, împreună cu un frate scăpat anul trecut din armată, și cu părinții. Din cele câteva petece de pământ ce le-au avut, au dat jumătate de zestre unei surori, cea mai mare dintre toți copiii, măritată cu un țăran. Iarna ce vine va trebui să se însoare și frate-său. Dacă ar putea merge pe moșie, ar mai fi ce-ar fi, altfel vor fi siliți să se strângă și mal tare în căsuța asta. El însuși a luat o fată săracă, dintr-o casă cu cinci copii, numai pentru inimă, fără nimica. Muncesc cu toții din greu la boieri. De n-ar fi salariul așa puțin cât este, s-ar prăpădi. Dumnezeu poate să-l dăruiască și lui câtva copilași, deși până azi, de doi ani, nu s-a învrednicit, cu toate că au dorit. Ce va fi atunci, numai cel de sus știe. Dar mai cu seamă ce-ar fi dacă boierul Miron II va zvârli cine știe prin ce colț uitat de Dumnezeu, unde să se țină numai din leafă! Lasă că nici aici n-are perspective mai bune.

I s-a și pus în vedere că el nu va mai primi nicio palmă de pământ din moșia bătrânului luga. Măsura s-ar putea întinde și asupra părinților lui. Asta ar însemna moartea prin foame. Nicăieri în împrejurimi nu va îndrăzni niciun arendaș sau boiernaș să dea pământ unul om alungat de Miron luga.

— Bine, dar nu există nicio lege care să… – întrerupse Titu plin de indignare.

— Ce lege? – râse învățătorul mohorât. Legile cânt numai pentru noi, cei mici și umili, pentru încătușarea noastră… Miron luga e stăpânul nostru, iar noi suntem robii lui. Fără excepție! Robi de fapt fără să fim și de formă, adică mai rău decât robii de odinioară…

Titu Herdeleaa era uluit. Glasul și toată înfățișarea învățătorului inspirau o sinceritate fără umbră. Se întreba mereu în sine, ascultând, cum se poate să nu se găsească leac pentru niște stări așa de vădit triste și nedrepte. Cum de tolerează

cel cu puterea în mână atâta suferință! Chiar dacă învățătorul ar exagera ca toți cei ce suferă mult și încă durerile lui trebuie să fii o crâncene. Se hotărî în gând să vorbească tânărului luga despre cazul învățătorului. Când se ridică să plece, îi strânse mâna frățește, șoptindu-i:

— Domnule învățător, ai răbdare. Dreptatea trebuie să triumfe!

— Cred că va triumfa, dar până atunci noi ne prăpădim! – răspunse Dragoș cu o tristețe puțin ironică. De sute de ani așteptăm dreptatea, domnule, și nu mai vine!...Poate că nici nu există! Poate că e numai un basm pentru alinarea necazurilor celor amărâți!…

Liviu Rebreanu

DASCĂLUL VINTILĂ

— Fragment –

Când soarele se ridica de câteva suluri, din porți, unde și unde, se iveau copiii cu cărțile subsuoara și o luau pe drum în vale. Mulți nu erau, că unii răgușeau pe lângă brazdă, și-au stricat de când s-a desprimăvărat trei plesne de biciu de fuior. Alții adormeau în sunetul zurgălăilor de cioaie, afară, pe câmp, cu oile. Dar totuși veneau destui, că era satul mare și oameni bogați. Zece, doisprezece, oricând putea să adune Vintilă în jurul lui. Și care se apropia odată de el; pace bună să mai vrea să știe ceva de dascălul de la școală.

— Să văd, băiete, ce cărți ai! Nu-ți fie frică, nu ți le ia moșul! Așa! Măi, că frumoase-s, bată-le să le bată. Tu până unde știi din ea? Copilul cu capul plecat răspunde: „Până la V, v”. „Mult, tare mult!” zice Vintilă. „Dar tu până unde?” „Eu până la iu-iu!” „Asta-i și mai frumos”. Auzi mă, Ionică — Ionică le cheamă? știi tu zicala aceea: „Uiu-iu. Bunu-i puiu, dă-i mai bună găina, care-o frige vecina”. „N-o știi! Ei, vezi, apoi aia s-o știi tu! Atunci aș zice și eu că nu în zadar îți dau demâncare acasă”. Vintilă ia apoi cartea altui băiat. „Măi, că ce chipuri mândre, bată-le puterea. Dar uite aici unul seamănă cu Jidanul nost. Ăsta cine-i?” Copiii se adună grămadă, să vadă toți „Cine să fie? Ăla-l Moisă”, zise un băiat mirându-se că Vintilă nu știe nici atâta.

Bine, dar cine a fost Moisă? Același glas răspunde răspicat: „Acum nu mai trăiește. Da lui i-a dat Dumnezeu cele zece porunci pe două tăblițe de piatră”. „Să știi c-ai nimerit-o frățioare, cine ți-a spus ușa?” Copilul răspunde acum mai sfios, cu ochii în pământ:

„Domnul învățător”. „Așa! par’că el știe”, zice Vintilă). „Uitați-vă voi la mine! Samân eu cu domnul învățător? Nu samăn”. „Nu! – zice un băiat – că dumnealui n-are așa, mustăți mari și nu i-s albe”. „Ba mustăți are, mă, dar barbă n-are deloc, zice că barbă numai popii poartă. Și-apoi e mai mare decât dumneata”. Al treilea se amestecă și el în vorbă: „Poate el fi înalt dacă-l duce vântul — așa și a zis odată mama de domnul învățător”.

Vintilă se uită odată pe uliță, și zice apoi băieților: „Ia’n haideți numai, șoldanilor,

să vă spun eu cine a fost Moisă. De unde să știe dascălul vost cine-i. Dacă nici nu sa născut când trăia Moisă!" Bătrânul pornește încet. Copiii după el și aproape de portița lui se oprește. Aici nu-l bagă în seamă trecătorii de pe drum. „Moisă ăla a trăit aici la noi în sat. Eu *îl știu* când a venit, că era numai zdrențe, ca toți Jidanii. Avea un nas, uitați-vă numai la copilul cel mai mare al lui Ghidali — chiar așa avea nasul. S-a rugat el pe la toți creștinii să-i dea sălaș, dar cine să-și ia pe necuratul în casă? Că trebuie să știți că toți jidovii îs înfrățiți cu dracul, de aceea nu-s ei de o lege cu ceilalți oameni. Dacă a văzut el că nu-l primește nimeni, a mers în casa părăsită că era aici o casă fără uși, fără ferești, în care n-a locuit pui de om de când e lumea asta. Și s-a dus el acolo, fără să-i pese de vorbele oamenilor, cari spuneau câte minuni toate, de ce se petrecea în casa aceea. Vezi că jidanu la ce e necurat trage. Și-a stat el acolo trei săptămâni încheiate și n-a ieșit din casa aceea. Când a fost într-a patra săptămână, miră-te lume se n-ai mai văzut. În locul casei celei părăsite, o casă nouă, nouță, de piatră, cu ferestri ce străluceau cumu-i argintul și cu table la ferești văpsite verde. În casă? bogățiile din lume și nu alta. Năfrămi de mătasă, pălării, opinci și niște giulgiuri mai albe de cât zăpada. Când le vedeai, rămâneai încremenit! De unde să le aibă toate astea? Vezi, era să uit: erau acolo gogoroane de zahăr în toată forma, fluerici roșii de zahăr, de să moară copiii după ele. Lumea se crucia și nu înțelegea. Da eu l-am păzit odată noaptea să văd ce face. Și de ce am văzut, mi s-a făcut părul măciucă. Din casa lui ducea niște trepte de piatră până în mijlocul pământului, și cât ce se așezau creștinii bine, după ce-ți gătau cu toții rugăciunile de seara, pe treptele acelea veneau din inima pământului patru harapi, negri ca tăciunele, numai dinții le sclipeau albi. Aduceau bogății nouă: șurțe de mătase, rumenele și câte minuni, iar înapoi duceau, învăluit în niște fețe albe, ceva ce se tot zbătea să scape și nu putea. Aceste le da Jidanul. Mă miram eu că ce să fie în învelitoarele acele albe, și nu puteam găsi. Când, deodată, iată că mi se arată un înger, și-mi zice: „Fiule, nu te mira; acele ce se zbat sunt sufletele femeilor și a oamenilor ce au cumpărat din bolta asta. Sunt arvunite iadului, cu bogățiile acestea din iad au ieșit". „Bine — zic eu — sfinte îngere, bine zici. Așa trebuie să fie. Dur spune-mi, rogu-te, în ștergura aceea mică ce suflet poate să fie, de se abate așa de tare?"

„Vezi, fiule, acolo e sufletul unui copil ce tot după gogoroane de zahăr a umblat până-i lumea. Fura ouăle din cuiburi, nici cuibarul nu-l lăsa. Și le ducea la Jidanul să-și iee gogoroane.

„Așa trebuie să fie, sfinte îngere, zic eu. – dar, rogu-te spune-mi, acolo în năfrămuța aceea neagră pe care o duce harapul cel mai buzat, ce poate fi? Că, Doamne, cât de tare e strânsă năframa, și cum se chinuie ceva în ea", și îngerul îmi răspunde iar, tot prietenește: „Acolo e tot sufletul unui copil. Dar ăsta e mai mare. S-a fost învățat de trăgea tabac, de părea că-i ficior june. Și fura pe ce putea pune mâna și ducea la Jidovul de-și lua tabac. Acum va trage fum de cătran și de smoală din iad, că acolo va fi pedepsit să stea". Și m-am mirat eu mult de toate acestea, și m-am rugul de înger să mă lase și să se ducă… Abia s-a dus îngerul, iată doi pitici vin pe trepte la deal, cu câte un butoiu mare în spate. Îl lasă la Jidanul

și când pleacă văd că iau câte un sac în spate… Și sacul acela se zbătea de-părea că e plin de pești. Și aș fi vrut să știu ce-i în saci și-mi părea rău că i-am zis îngerului să se ducă. Și simțeam sub țâța stângă o durere așa de mare la inimă, de-mi părea că voi muri în câteva clipite. Și iată că mi se arată iar îngerul., în saci – zice el — sunt sufletele oamenilor ce beau vinars dela Jidanul. „Bine, sfinte îngere — zic eu — așa treime să fie, dar spune-mi, rogu-te, pentru ce mă doare pe mine așa de tare inimă. Îngerul îmi arată o glaje plină cu jumătate de vinars. „Jumătate, tu l-ai băut, și o parte din sufletul tău încă este în sac. De aceea te doare inima". De atunci, dragi copii, niciun strop de vinars n-am mai băut.

Copiii stau cu ochii — ațintiți la Vintilă și nu le mai vine nici să răsufle. Bătrânul privește mulțumit și în gândul lui își bate joc de dascălul ce așteaptă copiii în școală.

— Să vedeți numai, dragii mei, aceste toate se întâmplă de când se gată rugăciunile de seara până se încep colea de dimineață, când se apucă oamenii de lucru. Pasămite, necuratii nu pot suferi puterea rugăciunilor. Acum Jidanul acela sărac — Moisă – s-a tot îmbogățit, dar oamenii din sat sărăceau văzând cu ochii. Odată vine Dumnezeu și cu Sfântul Petru pe pământ, să vadă cum o duc oamenii. Și a văzut cum muncesc românii săracii de li se îndoaie spatele și li se veștejesc fețele și nu puteau să știe de unde le vine răul, și de ce-s atât de săraci. Până odată dă Dumnezeu cu ochii de bolta Jidovului. Vezi tu bolta aceea, Sfinte Petre?! – i-a zis „Văd, Doamne". — Apoi să știi că aici e buba. Și Sfântul Petre a pocnit dintr-un biciu și îndată s-a făcut nevăzută casa aceea, numai Jidanul a rămas schimbat în stan de piatră. De pe stanul ăla de piatră s-a făcut chipul lui Moisă. Pe care l-ați văzut în carte și de aceea l-au tipărit acolo, ca, de câte ori îl veți vedea să vă aduceți aminte de povestea asta, care chiar așa a fost cum v-am spus-o.

Băieții nu zic nimic, ci deschid cartea să vadă iar chipul. Părea că numai acum văd ei bine, de ce e chipul acela tot într-un loc și de ce nu se mai mișcă de acolo.

Dascălul Vintilă i-ar putea ține așa o zi întreagă să nu li se urască. Și copiilor nici prin minte nu le mai trece să meargă la școală. Îi învăța să numere în toate limbile din lume: „Uni, doni, tini, pani, roti; coti, sava, mili, gili, cioc".

Dar bine, el e de vină că vreo femeie, cu ochii mai în patru, se pomenește numai deodată între copii? „Măi Ionică, mă, aici te-am trimis eu? îndată la școală! apoi către Vintilă: „Zău, — ai mai putea lăsa și dumneata în pace. Plătim dascăl, plătim că nu ne merg copiii la Școală, și dumneata ni-i oprești din drum. Toamna așa, primăvara așa. Mă mir că nu-i oprești și iarna!"

— Că de multe te miri tu, fetițo, dar n-ai avea de ce să te miri, îi răspundea mânios dascălul Vintilă. „Ce-nvață de la dascălul ăst nou? încep cu i și gată cu z, și când au ajuns aci nu mai știu nimic. Nici tu un cântec, dacă nu de lume, cel puțin bisericesc, nicio poveste din bătrâni, ci numai tot buche. Și iar buche, număr și iar număr. Și de unde să învețe dacă nici deșiratul ăst de dascăl nu știe? Tu te miri, dar n-ai avea de ce te mira, mai bine ai fi șezut acasă și ți-ai fi văzut de cusătură. Doamne, cum s-a mai ticăloșit lumea asta! Și dascălul Vintilă se duce în curte, pe când copiii se împrăștie, privind mereu în urmă.

Inimi rele ca la oamenii de azi să nu ma afli! Auzi, să vie o nevoiașă de nevastă

să-ți deie peste nas! Când a murit popa Crucean tot satul a vrut să-l facă pe el popă. Știa carte. Cânta în strană, că avea un glas de te ungea ia inimă. Dar Ileana lui nu, și nu. Să nu se suie așa de sus. Bine, nu s-a suit, deși Ileana nu de asta s-a sfiit, ci-i venia greu să-l știe dus pe Vintilă de-acasă. Era o femeie, cum e mai rău: Nu putea să pună un lucru la cale singură.

Dar popa Cruceau a fost și popă și dascăl. Vintilă, dacă n-a voit să fie popă, dascăl a trebuit să fie, și zece ani a purtat slujba. Câți nu sau ales oameni din cei care au învățat la el? Cântecele bătrânești, cântece de lume, învățate de pe tipar, răsunau în crâșme și pe uliți. La Crăciun, Irozii băgau spaimă în femeile mai fricoase. Dar odată a venit un domn mare cine știe de unde a venit — s-a uitat la școală. A văzut că-i bună: a mers înăuntru, acolo tineri de toată vârsta, până la al 17-lea an. Veneau că era cu lipiciu la vorbă dascălul Vintilă. Și-l întreabă domnul acela: „Ăștia toți umblă la școală?" „Dumneata nu vezi că toți?" — „Apoi, bine, după regulament trebuie să umble deosebit, trebuie făcută împărțire în secții și clase". Vintilă se uită la el mirat, dar nu zise nimic. „Cum îi poți învăța dumneata pe toți deodată?"

Vezi dacă ai îi dascăl, ai și. Dar văd că nu ești. Aici fiecare își are meseria lui. Placă-ți numai de stai aici și ascultă" și domnul cel străin rămase crucit de ceea ce o văzut. Au fost numai două puncte: cetitul și cântatul. Citeau cei mici, iar cei mari se adunau roată în jurul lor și se uitau și ei la litere. „Vezi, la acești înaintați în ani nu le mai poți băga în cap buchile să le tot spui, dar când văd cum învață cei mici, prind cu mult mai bine". A urmat cântul. Un cor puternic, aproape bărbătesc, a făcut să se zbată între pereții școlii melodii din: „Deșteaptă-te Române", „Drum-bun-Drum-bun, toba bate", „Oștile stau față în față", „Hai să dăm mână cu mână". Apoi s-au apucat de cele bisericești, dar când au ajuns la: „Cari pe Heruvimi", domnul cel străin și-a luat pălăria și a mers ață la preotul — era un popă tânăr, venit din școli mari — și i-a spus să puie lacăt pe școală până va veni învățător nou.

Ion Agârbiceanu

UN PRÂNZ

După ceasuri de muncă în cuprinsul întunecos al odăiței neîncăpătoare, poporul de școlari s-a așezat pe două rânduri. Inimos ți încetul cu încetul după cum știu că e regula școlarilor cuminți. Trupurile micuțe, îmbrăcate în pestrițul zdrențuit al tuturor veșmintelor pe care se petrec sforile genților, se lipesc unele lângă altele până când șirul nu mai are loc între cei patru pereți ai clasei.

Atunci ușa se deschide scârțâind, iar fruntașii pășesc în cuprinsul larg și răcoros al zilei primăvăratice, croind astfel cale tuturor celor din urmă. În lumina călduță de-afară, în aurul mirositor și proaspăt, fețele lor serbede se înviorează, ochii le strălucesc de bucurie, buzele se deschid nerăbdătoare și dornice parcă de chiote ca cele pe care le trâmbițează când sunt de capul lor, pe pajiștile celor dealuri, iar picioarele desculțe le scapără în sărituri pline de neastâmpăr…

E dorul de mișcare, dorul de viață, care strâmtorat atâta vreme între cei patru pereți, acum dă năvală din toate părțile căutând să stăpânească iarăși firile tinere; și astfel din fața școalei mici și tupilate, șirul se destramă, deșirându-și popândocii cari abia purtându-și gențile toașcă de cărți, se-mprăștie pierzându-se printre ulițele satului risipit printre pometul înflorit al coastelor.

În urma lor în cuprinsul umed și acru al clasei, au mai rămas trei mititei, cari abia se mai zăresc printre negura groasă de praf. Cătunul lor e departe, peste cele dealuri și în toată bună vremea, prânzul li-i sorocit să-l facă la școala.

Rămași o clipă în bănci la locul lor, stau în cumpănă neștiind cum să hotărască, să întindă ori ba masa acolo între scândurile acelea chinuitoare ori să iasă afară, unde-i cheamă momitor cele câteva raze, cari furișându-se prin ferestruică întind dungi luminoase până în fața lor pe scândurile băncilor țăndărite și pline de tăieturi.

În cele din urmă dorul de lumină, dorul de cuprins larg, de soare și de căldură biruie, și odoarele sătucului depărtat se strecoară încetișor afară.

Ținându-se de mână câte-și trei și cu ochii aproape închiși de năvala luminii orbitoare, pășesc deodată încetișor tot pe lângă peretele alb al școalei, căutând să se deprindă parcă pe îndelete cu mângâierile prietenoase ale razelor de soare.

Dar amiaza aceea primăvăratică, cu strălucirea ei fermecătoare, cu cântecul păsărelelor ce răsună din frunzișul proaspăt și mirositor, cu zumzetul albinelor harnice și mișuna de gângănii care aleargă grăbite de colo până colo, dar mai ales cu fâlfâitul amăgitor al fluturilor ce-și încrucișau cărările prin cuprinsul limpede și liniștit, desfăcu repede tovărășia feciorașilor.

Unul chemat grabnic ca de cine știe ce vedenie, dă fuga de s-așează în fața câtorva tulpini de ierburi urcate pe care suiau și coborau agale cârduri de vacile domnului, altul pornind cu același zor se oprește cu ochii mari, cercetător deasupra unui pâlc de flori galbene de păpădie la care dădeau năvală albinele după strâns de miere, iar cel de-al treilea și cel mai micușor dintre ei, prinzând un gândăcel de pe vârful unul fir de iarbă, îl privește cu ochii strălucitori de bucurie cum umblă repede cu piciorușele lui mărunte, când pe un deget când pe altul al mâinii lui ridicată sus, în vreme ce el îi cântă cu glas argintiu:

Călgăriță mălgăriță,
Cu aripă pestriță,
Încotro îi zbura
Într-acolo m-oi însura…

Dar călgărița gheboasă n-a apucat și zboare ca s-arate încotro se va însura dolofanul cel cu cântecul și iată, că un fluture, gătit în haine mândre de primăvară, s-abate-n zbor nebunatic tocmai în preajma celor trei voinici.

— Fluturile, fluturile, strigară atunci câteși trei și-o împunseră la fuga după aripatul pestriț, care își ținea zborul domol și tot pe aproape de pământul împodobit cu flori care mai de care mai momitoare.

Un popas de-o clipă pe un bobocel din cale și cale trei trupuri tinere se și

ciocnesc încrucișându-și mâinile dornice de pradă.

Fluturul scăpat, plutește iar ușor și nepăsător tot prin preajmă-le de-a mai mare necazul, pe când de-odată zbucnește spre înalt; iar copiii rămân așa cu mâinile întinse și cu ochii în sus spre golul unde pierise odorul.

De necaz oftează și ei adânc, îi dau un chiot de să-l ajungă din urmă… și apoi pornesc să-și vadă de-ale gurii…

Dar lor nu le era atât de-a mâncării, cât de-a zbegului.

Fac câțiva pași tot într-o săritură, se opresc, își pleacă capetele și umerii și lovindu-se berbecește, dau semnul de trântă.

Sumanele peticite zboară atunci într-o clipă de pe ei ca și când ar fi fost vâltorite de furtună. Rămași sprinteni, numai la cămăși, cei doi mai mărișori se încleștează de mijloc cu brațele vânjoase și lupta începe. Se strâng, se smâcesc, îngenunche, se ridică și lupta lor de cocoși ține până când osteneala cu gâfâieli dese îi înmoaie, plecându-i pe amândoi întinși pe coaste unde în zbuciumări icnite tot mai cearcă, fiecare să-și doboare potrivnicul.

Cel de-al treilea, un bucălat oacheș cu sprâncenele negre ca cărbunele și îmbinate deasupra ochilor mari, rămas stingher și ne mai îndrăznind să se amestece în luptă, și-a ales un loc de prânzit pe pajiștea moale de sub streașina plină de soare. Își desface pe îndelete petecuța curată din care își scoate mămăliguța cu bulgărașul de brânză, bunul ei tovarăș, dar abia când și când ciupește din merinde, căci ochii i-s furați tot de truda celor doi tovarăși care se zvârcolesc pe bătătura moale de troscot.

Ademenit atunci mai mult de joc decât de foame, părăsește masa și dă fuga lângă voinicii căzuți, unde râde și bate din palme cercând să prindă cu ochii de partea cui stă biruința. Norocul crestatului din vecini, se-vede, căci cocoțat ca de obicei în vârful gardului, bate din aripi cântând un „cucurigu” prelung și-apoi zboară drept spre masa întinsă unde începe să se ospăteze în tihnă, fără grijă de pază, căci stăpânul prins în treaba, era departe, iar pe aproape nici o gura de hușit… Și-ar fi putut năvalnicul să-și ospăteze pliscul mult și bine fără supărare; dar după cum de obicei îl îndeamnă dragostea, și cum e felul cocoșesc, ciupește din belșugul de merinde cât ciupește iar apoi râcâie și ticăiește chemător, să s-adune și tovarășele lui boghete. Lumea păsărească zburătărește atunci peste gard, cotcodăcind și mirându-se în gura mare; dar n-au parte să se ’nfrupte și ele, căci iată păgubașul prinde de veste și de-acolo de departe, chiuie o gură de spaimă, iar din fugă până să ajungă, zvârle căciula între ale.

Pasările îngrozite, țipă și fug ca în năvală de uliu, iar băiețașul își pune mâinile în cap de spaima risipei…

În urmă-i, tovarășii osteniți dau și ei la pace. Îmbujorați la fată și cu cămășuțele pătate pe aci pe colo de verdeața buruienilor zdrobite, își iau sumanele de câte-o mânecă și vin de s-așează lângă micuțul oacheș care cu fața întunecată de necaz și cu ochii gata de plâns, îmbucă din bruma de merinde ce a mai putut aduna din risipa prădalnicilor înaripați.

Dar nici celor doi nu le-a mers mai bine, căci abia acum iau de seamă că zorul

trântei i-a apucat fără ca ei să-și fi scos petecuțele cu mâncare din sân și că toată li se prefăcuse în fărâmături care în zbuciumul luptei se irosise pe jos unde păsările gonite au dat peste alt noroc de bucate, din belșug, ca niciodată.

Cel mai răsărit din toți, un troncan cu ochii căprui strălucitori umblă ce umblă cu mâna prin sân, dar văzând că nu găsește să scoată nimic mai de seamă, se pleacă și-și bate sânii, scuturându-i cu nădejde doar o mai fi rămas ceva.

Atunci pe masa de troscot des și moale, din „burca" ce adusese de-acasă, nu se mai arăta decât o mână de fărâmături care cad în tovărășia udăturii, o ceapă mică, rotundă și cu fața roșie, mândră oarecum că singură numai fusese în stare să îndure chinul unei trânte voinicești… Băiețașul le privește lung, gânditor ș-apoi își poartă ochii când la mititelul oacheș, când la tovarășul de luptă, care râdea bucuros că el avusese norocul să nu sufere nicio pagubă. Nu e vorbă, în strânsorile luptei, mămăliguța lui de orz, neagră și cleioasă, își schimbase forma, lățindu-se de parcă ar fi râvnit mult să semene cu chipul din altă vreme al burcei tovarășe; dar încaltea, nu se irosise într-atât ca să n-aibe cu ce-și astâmpăra foamea. Bucuria nu stărui însă mult pe fața lui rumenă, și ochii albaștri i se întunecă de grija peștișorului mic pe care nădăjduia să-l găsească lângă mămăliguță, cum știa că-i pus de-acasă: acum cu toată sârguința cătatului, el nu-și arata solzii din nici o parte.

Lipsa aceasta însenineză însă ochii voinicului de-alături. Ceapa lui, se gândea, va fi primită ca bună tovarășe mămăliguței rămasă fără udătură și astfel va putea să-și astâmpere și el foamea. Din câteva vorbe, târgu-i făcut și ceapa roșie strivită cu pumnul, își desface miezul alb și mirositor, care așezat în jurul mămăliguței așteaptă rândul ospățului în locul peștelui prăpădit.

Tocmiți acum, voinicii își fac semnul crucii și încep să îmbrace fără să mai aștepte alt îndemn decât pe cel cu zor al foamei prea ținută în frâu.

Și-n preajma mesei mari, pacea seninului primăvăratic stăpânește cuprinsul plin de lumină, în timp ce dealurile întinerite se înfioară de-o adiere ușoară, de-o boare dulce și mirositoare. În depărtări, prin desișurile înflorite se-ngână ciripiri de păsărele, Iar din vecini cocoșul isteț le trâmbițează „Poftă bună".

Dar cu tot îndemnul foamei și al graiului păsăresc, băieții mănâncă și nu prea căci ceapa îi îndeamnă mal mult la plâns. Cu ochii în lacrimi, tovarășii de trântă privesc când la „ceapa dușmană" când la „brânza bălană" de alături și înghit mai mult în sec decât cu udătura. În timpul acesta, din frântura mămăliguței pământii, bălanul zărește strălucind câțiva solzi de pește, iar mai la o parte ia seama că un șir de oase mărunte și-arătau vârfurile lor ascuțite. Cu gând de nădejde, desfăcu mămăliga lățită și dintre păturile tescuite se desprinde trupul peștișorului fărâmițat. Bucuros de norocul ce-i fusese *socorit* pe ziua aceea, băiețașul se lipsește de udătura tovarășului și-și trage masa binișor mai la o parte; mititelul sprâncenat asemeni își apăra pe-a lui, în vreme ce voinicul cel cu ochii căprui, rămas numai cu firimiturile cepei, își poarta privirea lacomă când spre bucatele unuia, când spre ale celuilalt și când norocoșii flamânzi nici nu bănuiau gândul dușmanului de alături, se pomenesc că petecuțile cu merinde cu tot, zboară pe dinaintea lor, ajungând dincolo de garduri spre bucuria găinilor și a crestatului gălăgios.

Popândocul cel oacheș rămase o clipă cu ochii pierduți spre parte încotro s-auzea sfada păsărilor norocoase, ș-apoi se pornește pe plâns: păgubașul cel mai mărișor, însă, nu prăpădește vremea, ci sărind repede, dă goană după dușman.

Câteva roate de fugă împrejurul școalei și trupurile tinere se încleștează iar în luptă, la luptă dușmănoasă, până când osteniți de iznoavă, cad amândoi pe așternutul moale al pajiștei primăvăratice…

De sus, din înălțimile curate, soarele prietenos îi învăluie în pânza deasă de raze aurii, iar alături, plecat deasupra lor, mititelul oacheș cu ochii ca cărbunele, râde și bate din palme.

ION CIOCÂRLAN

IMNUL ÎNVĂȚĂTORILOR

Chemați de sfânta datorie
De-a lumina noi talpa țării
Cu dor de muncă și frăție
Răspundem glasului chemării.

Semănători pe toată viața
De soare-n satul viilor.
Luptăm din greu să topim gheața
Ce amorțea bietul popor.

Dar lupta cere bărbăție
Și jertfă ca să biruim.
Puterea noastră stă-n frăție.
Cu toții dar să ne-nfrățim.

Ai noștri pași călăuzește-i.
Acel ce totul păstorești.
Și-n ligă trainică unește-i
Pe toți apostolii sătești.

Și strânși legați, prin dor de muncă
Pe-ntinsul țării răspândiți.
De sus s-avem sfânta poruncă:
…'Nainte învățători uniți!

Victor Bilciurescu

ÎNVĂȚĂTORUL

Învățător, tu ai un nume,
Ce l-a avut Mântuitorul.
Pe urma lui pășește astăzi
Să luminezi întreg poporul
Precum făcu Mântuitorul!

Când suspina sub apăsarea
Robiei vechi întreg pământul.
Atunci trimis de sus de Tatăl
Se întrupa ca om Cuvântul
Să mântuiască întreg pământul.

Pe cei rămași în întuneric,
Ce au nevoie de lumină.
Învățătorule. 'îndreptează-i
Pe calea vieții cea senină
Către dreptate și lumină!

Atunci, venind Mântuitorul.
S-a dat pe El de pildă vie.
Acum să știi, c'al tău e rândul:
Această cinste-ți vine ție
Să fii la alții pildă vie!

Învățător, tu ai un nume
Ce l-a avut Mântuitorul.
Pe urma lui pășește astăzi
Să luminezi întreg poporul
Precum făcu Mântuitorul!

Th. D. Speranția

NOTE

DI. OCTAVIAN GOGA a cântat în versuri înaripate pe *Dascălul* și *Dăscălița* din timpul de subjugare al Ardealului.

În scurtul eseu din broșurică aceasta, publicat mai întâi în revista *Dumineca Universului,* mărturisește credința în ridicarea Patriei întregite prin *dascăli.*

*

DI. MIHAIL SADOVEANU, în opera sa bogată, a prins figuri din toate straturile societății românești. Nu putea lipsi nici lumea școlară, pe care a zugrăvit-o în

volumele *Însemnările lui Nicolaie Manea* și *La noi în Viișoară* în bucata *Domnu Trandafir*, dascălul copilăriei sale.

Asupra acestei figuri revine din nou, publicând în *Neamul Românesc* bucata *„Domnu" Busuioc.* Sunt amintiri prețioase, căci ele arată sufletul vechilor dascăli care aveau o singurii preocupare: școala și trebuințele satului lor.

*

Dl. I. PETROVICI. fost Ministru ai Instrucțiunii. Nu este numai un fecund scriitor de operei filozofice ci și un reputat literat. Ultimele sale publicații literare și îndeosebi volumul *Impresii din Italia* au cucerit și pe cei mai pretențioși cititori de astfel de literatura.

O lecție model a fost publicată în volumașul *Văzute și trăite* (Bibl. Dimineața Nr. 69). Tot în același volumaș descrie pe *Popa Enache.* Învățătorul copilăriei sale, care drămuia cu o artă deosebita notarea elevilor. E o bucată scrisă cu mult humor.

*

Dl. I,A. BASARABESCU. laureat al premiului național de proză, este profesor secundar în Ploiești.

Datorită acestei ocupații, cunoaște viața școlară, pe care a descris-o în opera sa bogată alături de lumea burgheză a orașului de provincie.

Un om în toată firea a publicat-o mai întâi în revista *Convorbiri literare* la care este un vechi colaborator.

Dl. Basarabescu a scria pentru copii volumul de povestiri *Moș Stan* care n-ar trebui să lipsească din nicio bibliotecă școlară.

*

JEAN BART (Eugen Botez) scriitorul de mare talent, care ne-a părăsit prea devreme, a fost în timpul din urmă director al Asistenței Sociale. Prin marea sa iubire de oameni a contribuit în alinarea suferințelor celor mulți, punând la contribuție și puternicul său talent literar.

La conferență a fost publicată în Calendarul Asistenței Sociale. Din citirea ei, toți învățătorii și mai ales conferențiarii la cercurile culturale pot trage multe învățăminte.

*

Dl. ENEA HODOȘ, publicist de talent, a tipărit *Biblioteca noastră* cu lecturi pentru petrecere și învățătură. Aceste broșuri, scrise cu multă îngrijire, erau și ilustrate cu reproduceri după tablouri celebre. Bucata *Ocrotirea* a fost publicată în Nr.49 al acestei biblioteci.

Zbuciumul sufletesc al revizorului școlar Fedor Petrovici îl îndură astăzi, grație ingerințelor politice și conducătorii învățământului din cuprinsul țării noastre.

*

Dl. ION DONGOROZI, scriitorul fecund, este profesor secundar la Craiova. *În ajun de examen* am reprodus-o din volumul *Țucu* apărut la Scrisul Românesc.

Toate bucățile din acest volum, care trebuie să se găsească în bibliotecile școlare, se remarcă printr-o fină analiză psihologică și printr-un stil concentrat și viguros.

Dl. VLADIMIR ILICI este un scriitor începător. Am reprodus bucata *Învățătorul,* publicată în Adevărul Literar. Ca un document al tristei situații în care ajunseseră învățătorii României în anul Domnului 1931, grație lipsei de grijă a conducătorilor vremelnici ai Statului.

*

Dl. LIVIU REBREANU este socotit printre cei mai talentați romancieri ai țării noastre. După Gb. Coșbuc. Oct. Goga, el este al treilea mare scriitor pe care l-a dat Ardealul.

Opera lui nu trebuie să lipsească din nicio bibliotecă școlară.

Învățătorul ardelean care n-a citit romanele *Ion, Pădurea Spânzuraților, Crăișorul,* nu cunoaște cum se reflectă sufletul particular ui Ardeleanului în opera acestui mare scriitor.

În capitolul pe care-l reproducem din romanul *Răscoala,* ne este înfățișat învățătorul din vechiul regat, în timpul când țărănimea nu fusese încă împroprietărită.

Capitolul acesta se găsește la pag. 93— 97 din vol. I. Noi l-am reprodus după o primă versiune publicată într-un foileton, înainte de apariția în volum a romanului. Comparând cele două texte, se poate vedea câtă muncă a pus autorul pentru a ne da o operă concentrată.

*

Dl. ION AGÂRBICEANU poate fi considerat ca pictorul, prin vorbe, al diferitelor tipuri sociale de la țară, din Ardeal. El a zugrăvit lumea satelor cu pătura ei conducătoare. În romanul *Arhanghelii,* descrie viața zbuciumată a minerilor din Munții Apuseni.

Povestirile sale au un parfum de viață morala, de îndrumare sufletească a cititorului. Criticii literari au remarcat multe bucăți din opera acestui scriitor, care vor rămâne în literatura noastră.

Învățătorii ardeleni au o obligație morală ca să răspândească cât mai mult opera acestui scriitor, care este o sănătoasă lectură pentru toți cititorii satelor noastre.

Dascălul Vintilă l-am reprodus din volumul *Două iubiri* (Ed. Cultura Națională). Din acest fragment, se poate vedea darul de povestire și fondul moral al scrierilor părintelui Agârbiceanu.

*

Dl. ION CIOCÂRLAN a fost învățător în regiunea Putnei. În celo două volume: *Traiul nostru* și *Pe plaiu* este adunată opera, acestui scriitor de talent.

Din scrisul său putem cunoaște viața de la țară, traiul greu al sătenilor, bucuriile și durerile lor.

Bucata *Un prânz* a fost publicată în volumașul *Un vis de primăvară* (Bibl. Minerva). Din ea vedem cu ce se hrănesc copiii muntenilor care cercetează școala și sunt novoiți să-și aducă mâncare de-acasă. Aceasta bucată pledează convingător pentru instituția cantinelor școlare. Învățătorii să citească cu toată dragostea scrisul acestui înaintaș, ridicat din mijlocul mulțimii anonime prin talent și vrednicie.

Paginile din această broșurică au apărut pe rând în coloanele revistei *Satul și Școala,* unde am deschis o rubrică intitulată *Pagina literară.*

Bucățile sunt înșirate în ordinea apariției lor în revistă.

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
— IAȘI

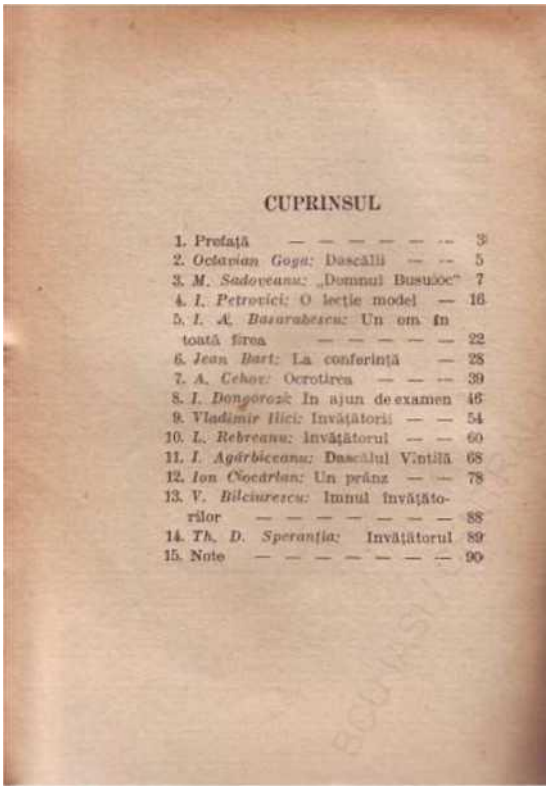

CUPRINSUL

1. Prefață — — — — — — — 3
2. *Octavian Goga:* Dascălii — — 5
3. *M. Sadoveanu:* „Domnul Busuioc" 7
4. *I. Petrovici:* O lecție model — 16
5. *I. A. Basarabescu:* Un om în toată firea — — — — — — 22
6. *Jean Bart:* La conferință — 28
7. *A. Cehov:* Ocrotirea — — — 39
8. *I. Dongorozi:* În ajun de examen 46
9. *Vladimir Ilici:* Învățătorii — — 54
10. *L. Rebreanu:* Învățătorul — — 60
11. *I. Agârbiceanu:* Dascălul Vintilă 68
12. *Ion Ciocârlan:* Un prânz — — 78
13. *V. Bilciurescu:* Imnul învățătorilor — — — — — — — — 88
14. *Th. D. Speranția:* Învățătorul 89
15. Note — — — — — — — — 90